

วารสารอนัมมิกาย

Journal Of Anam Nikaya
Mahayana in Thailand

ISSN : 2651-1843 (Online)

วารสารอนัมนิกาย

Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand

สาขาพระพุทธศาสนา สาขาสังคมศาสตร์ สาขาศึกษาศาสตร์

ISSN : 2651-1843 (Online)

วารสารอนัมนิกาย, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2568

*****

กำหนดออกวารสารทุก 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

ฉบับที่ 1: มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2: กรกฎาคม - ธันวาคม

เกี่ยวกับวารสาร

วารสารอนัมนิกาย (Anam Nikaya Mahayana in Thailand) มีหน่วยงานต้นสังกัดคือ สำนักเรียนคณะสงฆ์อนัมนิกาย จัดทำขึ้นเพื่อเป็นวารสารของคณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ภายใต้มูลนิธิพระมหาคณานัมธรรมปัญญาวิวัตร (เจริญ กิ่งเจียว) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา เพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน และการวิจัยทั้งภายในและภายนอกสถาบัน ตลอดจนนักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป

วัตถุประสงค์ของวารสาร

โดยมุ่งเน้นเปิดรับบทความใน 3 สาขาวิชาหลัก ได้แก่:

- 1) สาขาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาสังคมศาสตร์
- 3) สาขาศึกษาศาสตร์

ทั้งนี้ ทางวารสารเปิดรับพิจารณาเฉพาะบทความภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารเปิดรับพิจารณาตีพิมพ์ผลงาน 2 ประเภท ดังนี้:

1) บทความวิจัย (Research Article):

เป็นบทความที่นำเสนอผลการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบและมีระเบียบวิธีวิจัยที่ชัดเจน โดยเนื้อหาต้องอยู่ในขอบเขตสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และพระพุทธศาสนา

2) บทความวิชาการ (Academic Article):

เป็นบทความที่นำเสนอการวิเคราะห์ วิจารณ์ หรือเสนอแนวคิดใหม่ๆ ทางวิชาการ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

4. กระบวนการพิจารณาบทความ (Peer Review Process)

บทความทุกเรื่องที่ดีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารจะต้องผ่านกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนการตีพิมพ์ โดยมีมาตรฐานดังนี้:

- 1) รูปแบบการประเมิน: ผ่านการพิจารณาในลักษณะปกปิดรายชื่อทั้งผู้นิพนธ์และผู้ประเมิน (Double-blind peer review)
- 2) จำนวนผู้ประเมิน: อย่างน้อย 3 ท่าน ต่อบทความ
- 3) ความโปร่งใสและเป็นกลาง: บทความจากผู้นิพนธ์ภายในหน่วยงาน จะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร และต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์ เพื่อให้การประเมินคุณภาพบทความมีความเข้มข้นและได้มาตรฐานก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ

ที่ปรึกษา วารสารอนันนิทาย

1. พระมหาคณานันธธรรมวชิรานุวัตร	เจ้าคณะใหญ่อนันนิทายแห่งประเทศไทย
2. พระคณานันธธรรมวชิรเมธาจารย์	รองเจ้าคณะใหญ่อนันนิทายฝ่ายขวา
3. พระคณานันธธรรมวชิรวิธานาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนันนิทายฝ่ายขวา

บรรณาธิการบริหาร

นายรัฐศาสตร์ วงศ์แวง โรงเรียนศรีวิชาวินิต

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
พระศรีวิจิรวาทิ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วราภรณ์ พูลสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
พระครูนนทภิตตคุณ, ดร. (กิจการ โขติปญโญ)	ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ, ดร.	รองผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์
ดร.จำรัส มุ่งเผือกกลาง	วิทยาลัยนครราชสีมา
ดร.กุศล บอกบุญ	ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
ดร.จักรพงษ์ ทิพสูงเนิน	นักวิชาการศาสนา สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

บทบรรณาธิการ

วารสารอนันนิกาย (Journal of Anam Nikaya Mahayana in Thailand) วารสารอนันนิกาย ดำเนินการเผยแพร่ผลงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางการนำเสนอองค์ความรู้ของคณะสงฆ์มหานิกายอนันนิกายในประเทศไทย ตลอดจนเป็นเวทีระดับชาติสำหรับนักวิจัย นักวิชาการ และนิสิตนักศึกษา ในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการสืบทอดหลักธรรมคำสอนและเผยแผ่ผลงานวิชาการที่มีคุณค่าสู่สาธารณชน

เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล บทความทุกฉบับในวารสารนี้ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาอย่างเข้มงวดจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย ๓ ท่าน วารสารยินดีรับพิจารณาบทความทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน จากนักวิชาการทุกท่านที่มุ่งสร้างสรรค์องค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อสังคม

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สนับสนุนทุกท่านที่ให้ความไว้วางใจ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นคลังแห่งปัญญาที่เกื้อกูลต่อการศึกษาค้นคว้า และสร้างความเจริญงอกงามทางจิตใจและสังคมสืบไป

บรรณาธิการ
วารสารอนันนิกาย

สารบัญ

//บทความวิจัย

เรื่อง ที่

//บทความวิชาการ

เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์กับการศึกษาไทย..... 1

ณัฐนันท์ มั่นตะพงค์

การพัฒนาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21..... 7

พระครูสุตวุฒิกุล

การพัฒนาองค์กรสงฆ์ด้วยสหวิทยาการสมัยใหม่..... 15

พระมหาไสว สุวณฺณภาโส

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ..... 24

พระครูเมตตา มงคลวิศิษฐ์

แนวทางการจัดการเรียนรู้ดนตรีสมัยใหม่ให้มีความสุข..... 30

เขมนิจ รัตนเดชาภิวัฒน์; พระครูภาวนาวุฒิบัณฑิต, ผศ.ดร., รศ.ดร.สิน งามประโคน

เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์กับการศึกษาไทย Information And Computer Technology In Thai Education.

ณัฐนันท์ มั่นตะพงค์
นักวิชาการอิสระ
Natthanan Mantapong
Independent Scholar
E-mail : natthanan@ogb.go.th

(Received: July 14, 2025; Edited: August 21, 2025; Accepted: August 22, 2025)

บทคัดย่อ

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งถือว่าเป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายๆ ด้านทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอันนำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ทุกประเทศทั่วโลกกำลังมุ่งสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า สังคมความรู้ (Knowledge Society) และระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) ที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการใช้ความรู้และนวัตกรรม (Innovation) เป็นปัจจัยในการพัฒนาและการผลิตมากกว่าการใช้เงินทุนและแรงงาน

คำสำคัญ : ศตวรรษที่ 21, เทคโนโลยีสารสนเทศ, โลกาภิวัตน์

Abstract

In the 21st century, which is considered to be the Information Technology era. There are many changes in the world. The economic and social aspects leading to adaptation to competitiveness in the context of globalization, all over the world, are moving towards a new trend of change known as the knowledge society and the knowledge-based economy. To focus on the use of knowledge and innovation. It is a factor in development and production, rather than capital and labor.

Keywords: 21st century, information technology, globalization

บทนำ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ ซึ่งประกอบกันเป็น “สารสนเทศ” นั้น สามารถสิ้นไหลได้สะดวก รวดเร็ว จนสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ระดับบุคคลขึ้นไปถึงระดับองค์กรอุตสาหกรรม ภาคสังคม ตลอดจนในระดับประเทศและระหว่างประเทศ จนกระทั่งภาวะ “ไร้พรมแดน” อันเนื่องมาจากอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ได้เกิดขึ้นในกิจกรรมและวงการต่างๆ และนับเป็นความกลมกลืนสอดคล้องกันอย่างยิ่ง ที่การพัฒนาบุคลากรในสังคมอันประกอบด้วยภาคการศึกษา และการฝึกอบรมเป็นเรื่องราวของการเรียนรู้สารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นข้อมูล (Data) ข่าวสาร (Information) ก็ตาม ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นเครื่องมือที่สามารถนำประโยชน์มาสู่วงการศึกษาศึกษา ได้อย่างเหมาะสมหากรู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์และคุ้มค่าต่อการลงทุน(ไพรัช รัชพงษ์และพิเชษ ดุรงค์เวโรจน์,2541) เมื่อก้าวถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ อุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีระดับสูงอย่างหนึ่งที่น่าจะมีบทบาทอย่างยิ่งได้แก่ “คอมพิวเตอร์”(Computer) ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกวงการ โดยเฉพาะวงการศึกษาดำเนินคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นในด้านการบริหาร การบริการ และการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

1. แนวคิดของเทคโนโลยีสารสนเทศ

1.1 ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ

นักวิชาการและนักบริหารได้ให้ความหมายของการบริหารไว้แตกต่างกันไป แต่ในหลักการใหญ่ๆ แล้วก็มีความหมายที่ครอบคลุมตรงกันดังนี้

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) หมายถึง การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสารสนเทศ ทำให้สารสนเทศมีประโยชน์ และใช้งานได้กว้างขวางมากขึ้น เทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงการใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ที่จะรวบรวม จัดเก็บ ใช้งาน ส่งต่อ หรือสื่อสารระหว่างกัน เทคโนโลยีสารสนเทศเกี่ยวข้องกับเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการสารสนเทศ ซึ่งได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์รอบข้าง ขั้นตอน วิธีการดำเนินการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับซอฟต์แวร์ เกี่ยวข้องกับตัวข้อมูล เกี่ยวข้องกับบุคลากร เกี่ยวข้องกับกรรมวิธีการดำเนินงานเพื่อให้ข้อมูลเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้แล้วยังรวมถึง โทรศัพท์ วิทยุ โทรศัพท โทรสาร หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่าง ๆ

Information Technology หรือ IT คือ การประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในระบบสารสนเทศ ตั้งแต่กระบวนการจัดเก็บ ประมวลผล และการเผยแพร่สารสนเทศ เพื่อช่วยให้ได้สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ โดยเทคโนโลยีสารสนเทศ อาจประกอบด้วย

1) เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องใช้สำนักงาน อุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมต่างๆ รวมทั้งซอฟต์แวร์ทั้งแบบสำเร็จรูปและแบบพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในงานเฉพาะด้าน ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้จัดเป็นเครื่องมือทันสมัย และใช้เทคโนโลยีระดับสูง (High Technology)

2) กระบวนการในการนำอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ข้างต้นมาใช้กัน เพื่อรวบรวม จัดเก็บ ประมวลผล และแสดงผลลัพธ์เป็นสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป เช่น การจัดเก็บข้อมูลในลักษณะของฐานข้อมูล เป็นต้น

เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ ไอที (อังกฤษ: Information technology หรือ IT) หมายถึงเทคโนโลยีสำหรับการประมวลผลสารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมถึงการรับ-ส่ง การแปลง การจัดเก็บ การประมวลผล และการค้นคืนสารสนเทศ ในการประยุกต์ การบริการ และพื้นฐานทางเทคโนโลยี สามารถแบ่งกลุ่มย่อยเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ คอมพิวเตอร์, การสื่อสาร และข้อมูลแบบมัลติมีเดีย ซึ่งในแต่ละกลุ่มนี้ยังแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้อีกมากมาย องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้ ยังต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น เครื่องเซิร์ฟเวอร์คอมพิวเตอร์ (คอมพิวเตอร์) เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบเครือข่าย (การสื่อสาร) โดยมีการส่งข้อมูลต่างๆ ไปยังเครื่องลูก (ข้อมูลแบบมัลติมีเดีย) ในบางครั้งจะมีการใช้ชื่อว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and communications technology ย่อว่า ICT)(เทคโนโลยีสารสนเทศ,2560)

กล่าวโดยสรุป เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บ ประมวลผล และเผยแพร่ผ่านทางสารสนเทศ ซึ่งได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีคมนาคม

1.2 องค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศ

ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นอาจกล่าวได้ว่าประกอบขึ้นจากเทคโนโลยี 2 สาขาหลักคือ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม มีรายละเอียดของแต่ละเทคโนโลยีดังต่อไปนี้คือ

1) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถจดจำข้อมูลต่าง ๆ และปฏิบัติตามคำสั่งที่บอก เพื่อให้คอมพิวเตอร์ทำงาน

อย่างไรก็ตามหนึ่งให้ คอมพิวเตอร์นั้นประกอบด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ ต่อเชื่อมกันเรียกว่า ฮาร์ดแวร์ (Hardware) และอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์นี้จะต้องทำงานร่วมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือที่เรียกกันว่า ซอฟต์แวร์ (Software)(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,2546)

ฮาร์ดแวร์ ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ

- 1) อุปกรณ์รับข้อมูล (Input) เช่น แผงแป้นอักขระ (Keyboard), เมาส์, เครื่องตรวจกวาดภาพ (Scanner), จอภาพสัมผัส (Touch Screen), ปากกาแสง (Light Pen), เครื่องอ่านบัตรแถบแม่เหล็ก (Magnetic Strip Reader), และเครื่องอ่านรหัสแท่ง (Bar Code Reader)
- 2) อุปกรณ์ส่งข้อมูล (Output) เช่น จอภาพ (Monitor), เครื่องพิมพ์ (Printer), และเทอร์มินัล
- 3) หน่วยประมวลผลกลาง จะทำงานร่วมกับหน่วยความจำหลักในขณะคำนวณหรือประมวลผล โดยปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยการดึงข้อมูลและคำสั่งที่เก็บไว้ไว้ในหน่วยความจำหลักมาประมวลผล
- 4) หน่วยความจำหลัก มีหน้าที่เก็บข้อมูลที่มาจากอุปกรณ์รับข้อมูลเพื่อใช้ในการคำนวณ และผลลัพธ์ของการคำนวณก่อนที่จะส่งไปยังอุปกรณ์ส่งข้อมูล รวมทั้งการเก็บคำสั่งขณะกำลังประมวลผล
- 5) หน่วยความจำสำรอง ทำหน้าที่จัดเก็บข้อมูลและโปรแกรมขณะยังไม่ได้ใช้งาน เพื่อการใช้ในอนาคต

ซอฟต์แวร์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นมากในการควบคุมการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) ซอฟต์แวร์ระบบ มีหน้าที่ควบคุมอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในระบบคอมพิวเตอร์ และเป็นตัวกลางระหว่างผู้ใช้กับคอมพิวเตอร์หรือฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ระบบสามารถแบ่งเป็น 3 ชนิดใหญ่ คือ

- 1.1) โปรแกรมระบบปฏิบัติการ ใช้ควบคุมการทำงานของคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์พ่วงต่อกับเครื่องคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างโปรแกรมที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เช่น UNIX, DOS, Microsoft Windows
- 1.2) โปรแกรมรรถประโยชน์ ใช้ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในระหว่างการทำงานประมวลผลข้อมูลหรือในระหว่างที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างโปรแกรมที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เช่น โปรแกรมเอดิเตอร์ (Editor)
- 1.3) โปรแกรมแปลภาษา ใช้ในการแปลความหมายของคำสั่งที่เป็นภาษาคอมพิวเตอร์ให้อยู่ในรูปแบบที่เครื่องคอมพิวเตอร์เข้าใจและทำงานตามที่ต้องการ

ซอฟต์แวร์ประยุกต์ เป็นโปรแกรมที่เขียนขึ้นเพื่อทำงานเฉพาะด้านตามความต้องการ ซึ่งซอฟต์แวร์ประยุกต์นี้สามารถแบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

- 1) ซอฟต์แวร์ประยุกต์เพื่องานทั่วไป เป็นซอฟต์แวร์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้งานทั่วไปไม่เจาะจงประเภทของธุรกิจ ตัวอย่างเช่น Word Processing, Spreadsheet, Database Management เป็นต้น
- 2) ซอฟต์แวร์ประยุกต์เฉพาะงาน เป็นซอฟต์แวร์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในธุรกิจเฉพาะ ตามแต่วัตถุประสงค์ของการนำไปใช้
- 3) ซอฟต์แวร์ประยุกต์อื่น ๆ เป็นซอฟต์แวร์ที่เขียนขึ้นเพื่อความบันเทิง และอื่น ๆ นอกเหนือจากซอฟต์แวร์ประยุกต์สองชนิดข้างต้น ตัวอย่าง เช่น Hypertext, Personal Information Management และซอฟต์แวร์เกมต่าง ๆ เป็นต้น

2. เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม

เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม ใช้ในการติดต่อสื่อสารรับ/ส่งข้อมูลจากที่ไกล ๆ เป็นการส่งของข้อมูลระหว่างคอมพิวเตอร์หรือเครื่องมือที่อยู่ห่างไกลกัน ซึ่งจะช่วยให้การเผยแพร่ข้อมูลหรือสารสนเทศไปยังผู้ใช้ในแหล่งต่าง ๆ เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง ครบถ้วน และทันการณ์ ซึ่งรูปแบบของข้อมูลที่รับ/ส่งอาจเป็นตัวเลข (Numeric Data) ตัวอักษร (Text) ภาพ (Image) และเสียง (Voice)

เทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อสารหรือเผยแพร่สารสนเทศ ได้แก่ เทคโนโลยีที่ใช้ในระบบโทรคมนาคมทั้งชนิดมีสายและไร้สาย เช่น ระบบโทรศัพท์, โมเด็ม, แฟกซ์, โทรเลข, วิทยุกระจายเสียง, วิทยุโทรทัศน์ เคเบิลใยแก้วนำแสง คลื่นไมโครเวฟ และดาวเทียม เป็นต้น

สำหรับกลไกหลักของการสื่อสารโทรคมนาคมมีองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ส่วน ได้แก่ ต้นแหล่งของข้อความ (Source/Sender), สื่อกลางสำหรับการรับ/ส่งข้อความ (Medium), และส่วนรับข้อความ (Sink/Decoder) ดังแผนภาพต่อไปนี้ คือ

นอกจากนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถจำแนกตามลักษณะการใช้งานได้เป็น 6 รูปแบบ ดังนี้ต่อไปนี้ คือ

1. เทคโนโลยีที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เช่น ดาวเทียมถ่ายภาพทางอากาศ, กล้องดิจิทัล, กล้องถ่ายภาพวีดิทัศน์, เครื่องเอกซเรย์ ฯลฯ
2. เทคโนโลยีที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล จะเป็นสื่อบันทึกข้อมูลต่าง ๆ เช่น เทปแม่เหล็ก, จานแม่เหล็ก, จานแสงหรือจาน

เลเซอร์, บัตรเอทีเอ็ม ฯลฯ

3. เทคโนโลยีที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูล ได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์
4. เทคโนโลยีที่ใช้ในการแสดงผลข้อมูล เช่น เครื่องพิมพ์, จอภาพ, พล็อตเตอร์ ฯลฯ
5. เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดทำสำเนาเอกสาร เช่น เครื่องถ่ายเอกสาร, เครื่องถ่ายไมโครฟิล์ม
6. เทคโนโลยีสำหรับถ่ายทอดหรือสื่อสารข้อมูล ได้แก่ ระบบโทรคมนาคมต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์, วิทยุกระจายเสียง, โทรเลข, เทเล็กซ์ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งระยะใกล้และไกล

1.3 ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ

ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้คนไว้หลายประการดังต่อไปนี้(จอห์น ไนซ์บิตต์,2560)

1. เทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้สังคมเปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมมาเป็นสังคมสารสนเทศ
2. เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนจากระบบแห่งชาติไปเป็นเศรษฐกิจโลก ที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของโลกผูกพันกับทุกประเทศ ความเชื่อมโยงของเครือข่ายสารสนเทศทำให้เกิดสังคมโลกาภิวัตน์
3. เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้องค์กรมีลักษณะผูกพัน มีการบังคับบัญชาแบบแนวราบมากขึ้น หน่วยธุรกิจมีขนาดเล็ก และเชื่อมโยงกันกับหน่วยธุรกิจอื่นเป็นเครือข่าย การดำเนินธุรกิจมีการแข่งขันกันในด้านความเร็ว โดยอาศัยการใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารโทรคมนาคมเป็นตัวสนับสนุน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็ว
4. เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเทคโนโลยีแบบสุนทรียสัมผัส และสามารถตอบสนองตามความต้องการการใช้เทคโนโลยีในรูปแบบใหม่ที่เลือกได้เอง
5. เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดสภาพการทำงานแบบทุกสถานที่และทุกเวลา
6. เทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดการวางแผนการดำเนินการระยะยาวขึ้น อีกทั้งยังทำให้วิถีการตัดสินใจ หรือเลือกทางเลือกได้ละเอียดขึ้น

กล่าวโดยสรุป เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทที่สำคัญในทุกวงการ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกด้านความเป็นอยู่ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การแพทย์ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การเมือง ตลอดจนการวิจัยและการพัฒนาต่าง ๆ

2. แนวคิดของคอมพิวเตอร์

2.1 ความหมายของคอมพิวเตอร์

คอมพิวเตอร์มาจากภาษาละตินว่า Computare ซึ่งหมายถึง การนับ หรือ การคำนวณ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคอมพิวเตอร์ไว้ว่า "เครื่องอิเล็กทรอนิกส์แบบอัตโนมัติ ทำหน้าที่เหมือนสมองกล ใช้สำหรับแก้ปัญหาต่างๆ ที่ง่ายและซับซ้อนโดยวิธีทางคณิตศาสตร์"(ราชบัณฑิตยสถาน,2554)

2.2 ส่วนประกอบพื้นฐานของคอมพิวเตอร์

คอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะต้องมีส่วนประกอบพื้นฐาน 4 อย่างได้แก่

1. วงจรนำเข้า (input) และวงจรส่งออก (output)
2. มีหน่วยประมวลผลกลาง (Central Processing Unit : CPU) ที่ใช้ในการคำนวณทางคณิตศาสตร์และการดำเนินการทางตรรกะ
3. มีหน่วยความจำที่ใช้ในการเก็บโปรแกรมและข้อมูล
4. มีความสามารถในการประมวลผลชุดคำสั่ง

2.3 บทบาทและประโยชน์ของคอมพิวเตอร์

1. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งการค้นคว้าจัดเก็บข้อมูลและใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน
2. เป็นประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพ ประกอบธุรกิจ
3. เป็นประโยชน์ในด้านการแพทย์และสาธารณสุข
4. เป็นประโยชน์ต่อการสื่อสาร การคมนาคม
5. เป็นประโยชน์ต่องานราชการหลายรูปแบบ เช่น การเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไปยังหน่วยงานต่างๆทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการทำงาน

3. เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์กับการศึกษาไทย

เมื่อก้าวถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ อุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีระดับสูงอย่างหนึ่งที่น่าจะมีบทบาทอย่างยิ่งได้แก่ “คอมพิวเตอร์”(Computer) ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกวงการ โดยเฉพาะวงการศึกษานำคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นในด้านการบริหาร การบริการ และการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

คอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้ในวงการศึกษานี้ หรืออาจเรียกว่า คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา (Computer-Based Education, Instructional Computer : IC, Computer-Based Instruction : CBI) มีความหมายเหมือนกันคือ การนำคอมพิวเตอร์ มาใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น การจัดการเรียนการสอน การลงทะเบียน การจัดทำบัตรนักศึกษา การจัดทำผลการเรียนการสอนรวมไป จนถึงการออกใบรับรองการจบหลักสูตร

Robert Taylor นักเทคโนโลยีการศึกษา ได้แบ่งการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา ไว้ในหนังสือ the Computer in the School : Tutor, Tutee โดยได้แบ่งการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในโรงเรียนออกเป็น 3 ลักษณะคือ การใช้คอมพิวเตอร์ในลักษณะของตัวเตอร การใช้คอมพิวเตอร์ในลักษณะของอุปกรณ์ การเรียนการสอนและการใช้คอมพิวเตอร์ในลักษณะของผู้เรียน(ดิเรก ธีระ ภูธร,2545)

แต่กระบวนการในการจัดการศึกษาในภาพรวม ไม่ได้หมายถึงสถานศึกษาหรือสถาบันการศึกษาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ยังมีหน่วยงานทางการศึกษาและองค์กรอื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและสนับสนุนการจัดการศึกษาด้วย ฉะนั้นบทบาทของคอมพิวเตอร์ที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการศึกษา จึงแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. คอมพิวเตอร์เพื่อการบริหาร (computer Applications into Administration)

การบริหารการศึกษานับเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทาง นโยบาย อันนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติในการจัดการศึกษา ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น สิ่งสำคัญในการที่จะช่วยให้บริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก็คือความพร้อมของข้อมูลในการบริหารจัดการเพื่อการตัดสินใจและกำหนดนโยบายการศึกษา คอมพิวเตอร์จึงเข้ามามีบทบาทในการบริหารการศึกษามากขึ้น ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานตั้งอยู่บนฐานข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สรุปได้ดังนี้

1.1 การบริหารงานทั่วไป เป็นการนำคอมพิวเตอร์ช่วยในการบริหารงานบุคคล งานธุรการ การเงินและบัญชีการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการจัดทำระบบฐานข้อมูล (Management Information System :MIS) เพื่อประโยชน์ในการวางแผนและบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

1.2 งานบริหารการเรียนการสอน เป็นการนำคอมพิวเตอร์ช่วยในการบริหารของครูผู้สอนนอกเหนือจากงานด้านการสอนปกติ เช่น งานทะเบียน งานด้านเอกสาร การจัดการเรียนการสอน ตารางสอบ การตรวจและการเก็บรวบรวมคะแนน การสร้าง-วิเคราะห์ข้อสอบ การวัดและประเมินผลการเรียน เป็นต้น

2. คอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการเรียนการสอน (Computer -Managed Instruction)

การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนไม่ต้องเสียเวลากับการงานบริหาร ครูผู้สอนจะได้มีเวลาไปปรับปรุงบทเรียนให้ทันสมัยและมีเวลาให้กับนักเรียนมากขึ้น เช่น การจัดเลือกข้อสอบ การตรวจและให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อสอบ การเก็บประวัตินักเรียนเฉพาะวิชาที่สอนเพื่อพัฒนาการเรียนและการให้คำปรึกษา และช่วยในการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการเรียนการสอนของวิชาที่สอน รวมถึงการนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการจัดการเรียนการสอนจะทำให้ครูผู้สอนสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อออกแบบและพัฒนากระบวนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับวัตถุประสงค์และความต้องการของผู้เรียน

3. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer -Assisted Instruction : CAI)

คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นกระบวนการเรียนการสอน โดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ ในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวต่างๆ มีลักษณะเป็นการเรียนโดยตรง และเป็นการเรียน แบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) คือสามารถโต้ตอบระหว่างผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์ได้ เช่นเดียวกับการสอนระหว่างครูกับนักเรียนที่อยู่ในห้องตามปกติ คอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีหลายประเภทตามวัตถุประสงค์ที่จะให้นักเรียนได้เรียน กล่าวคือ ประเภทตัวเตอร ประเภทแบบฝึกหัด ประเภทการจำลอง ประเภทเกม ประเภทแบบทดสอบซึ่งในแต่ละประเภทก็มีจุดมุ่งหมายในการให้ความรู้แก่ผู้เรียนแต่วิธีการที่แตกต่างกันไป ข้อดีของการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนคือช่วยลดความแตกต่างระหว่างผู้เรียน เช่นผู้ที่มีผลการเรียนต่ำ ก็สามารถชดเชยโดยการเรียนจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนได้ และสำหรับผู้มีผลการเรียนสูงก็สามารถเรียนเสริมบทเรียนหรือเรียนล่วงหน้าก่อนที่ผู้สอนจะทำการสอนก็ได้

กล่าวโดยสรุป แนวโน้มในการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษาในปัจจุบันและอนาคตจะเป็นรูปแบบของการเรียนการสอน โดยนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มาผสมผสานกับเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต เนื่องจากเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตมีลักษณะเฉพาะ คือมีความสามารถในการนำเสนอข้อมูลผ่านระบบ World Wide Web ในการใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web-Based Instruction : WBI) หรือ E-learning ซึ่งวงการศึกษาคงจะหลีกเลี่ยงได้ยากยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก ธีระภูธร. (ม.ป.ป.). การใช้คอมพิวเตอร์ในวงการศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้น เมื่อ 30 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.nukul.ac.th/it/content/02/2-1.html#111>
- เทคโนโลยีสารสนเทศ. (ม.ป.ป.). [ออนไลน์]. สืบค้น เมื่อ 30 พฤษภาคม 2560, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/โน้ตบุ๊ก>, จอห์น. (ม.ป.ป.). ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ. อ้างถึงใน ยืน ภู่วรรณ. [ออนไลน์]. สืบค้น เมื่อ 30 พฤษภาคม 2560, จาก <http://khatakornmorrasee.blogspot.com>
- ไพรัช รัชยพงษ์ และพิเชษ ดุรงค์เวโรจน์. (2541). เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. [ออนไลน์]. สืบค้น เมื่อ 30 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.kmitl.ac.th/agritech/nutthakorn/04093009_2204/isweb/Lesson%2022.htm
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. (2546). คู่มือการสอน. นนทบุรี: สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.

การพัฒนาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21

Developing a vision for executives in the 21st century.

พระครูสุตวุฒิคุณ

นักวิชาการอิสระ

Phra Kru Sutavuttikhun

Independent Scholar

E-mail : sutavuttikhun@ogb.go.th

(Received: October 10 2025; Edited: November 22, 2025; Accepted: November 25, 2025)

บทคัดย่อ

วิสัยทัศน์เป็นตัวกำหนดการปฏิบัติงานขององค์กรที่ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรร่วมกันคิดและตั้งไว้เพื่อเป็นเป็นตัวชี้แนะแนวทางการบริหารองค์กรและสร้างแรงบันดาลใจ ในการที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ วิสัยทัศน์เป็นเสมือนความใฝ่ฝันที่ใช้นำทางให้ทุกๆ คนในองค์กรเดินไปในทางเดียวกันมุ่งไปสู่อนาคต เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปในทิศทางและแนวทางที่กำหนดโดยผู้บริหารในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ : การพัฒนา, วิสัยทัศน์, ผู้บริหาร,ศตวรรษที่ 21

Abstract

Vision determines the performance of the organization, the management and the staff together and set the guidelines for the management of the organization and inspire. In order to lead the organization towards a desired goal. A vision is a dream of every user guide. The organization went on in the same way towards the future. And to drive organizations forward in the direction of the guidelines set by the management in the 21st century.

Keywords : Development, Vision, Administrator, Century 21.

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดวัตถุประสงค์และแนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คือ 1) เพื่อดำเนินการในการพัฒนาคนรอบด้านอย่างสมดุล เพื่อเป็นฐานของการพัฒนาโดยเฉพาะแนวนโยบายเพื่อดำเนินการที่ 3 การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม 2) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ตามแนวนโยบายเพื่อดำเนินการที่ 5 การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน มีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยทุกคนมีทักษะและกระบวนการในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบชีวิต มีระเบียบวินัย ประหยัดอดออม มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีสุขภาพแข็งแรง 3) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคนและสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้(เลขาธิการสภาการศึกษา,2551)

กกกก รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของสถาบันศาสนาที่จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างมนุษย์ที่มีความดี จริยธรรม และคุณธรรม โดยเฉพาะประชากรในประเทศไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นศาสนาพุทธจึงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของสังคมไทยในด้านต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตายโดยเฉพาะบทบาทที่สำคัญของศาสนาพุทธก็คือ ด้านการศึกษา ที่จะทำอย่างไรให้ชาวพุทธหรือเยาวชนของชาติมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำหลักธรรมไปประกอบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานความมั่นคงของชีวิตดังปรากฏบทบาทที่สำคัญบทบาทหนึ่งตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ให้สถาบันศาสนาเป็นองค์กรหนึ่งซึ่งส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ดังนั้นการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีแนวทางยึดถือมากกว่าการตัดสินใจแบบไม่มีแนวทางยึดถือ เช่น ด้านแผนงาน งบประมาณ นโยบาย ระเบียบ เป็นต้น หากภารกิจที่สำคัญของสถานศึกษาคือการจัดการเรียนการสอนและมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยจัดให้มีรายวิชาต่างๆ เป็นวิถีทางที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้นได้ ดังนั้นองค์ประกอบของแผนในการสถานศึกษาโดยจะต้องประกอบด้วยแผนพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญด้วยการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และยังเป็นเครื่องมือในการสร้างกำลังคนของประเทศให้มีความรู้ คุณภาพและประสิทธิภาพตามความมุ่งหวัง ดังนั้นในปัจจุบันนี้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้เรียนว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดเพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้(วิไล ตั้งจิตสมคิด,2544)

1) ความหมายของวิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ หมายถึง ภาพอนาคตของผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรที่เป็นความใฝ่ฝัน ความต้องการในอนาคตสะท้อนความคิดเชิงรุกและเชื่อมั่นว่ามีความเป็นไปได้ มีการกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกัน แล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ ซึ่งชัดเจน ทำทลายมีพลังและมีความเป็นไปได้ สอดคล้องแนวคิดของบรูซ ซีริมหาสาคร์ ที่สรุปว่า วิสัยทัศน์ คือ การมองภาพตลอดแนวของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน(ทองใบ สุธาธิ,2551) สรุปความหมายของวิสัยทัศน์ว่า หมายถึง การกำหนดอนาคตขององค์การอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการปรับเปลี่ยนภารกิจใหม่ การใช้ประโยชน์จากบุคลากรให้เกิดคุณค่าสูงสุด และการพัฒนาระบบการให้บริการลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อขับเคลื่อนให้องค์กรก้าวไปสู่องค์กรแนวหน้าอยู่ตลอดเวลา ผ่านการกรองด้วยเหตุและผลแล้วว่าเป็นไปได้หรือความคาดหวังของผู้บริหารระดับสูงเพื่อให้ทุกคนในองค์กรเห็นเป้าหมายร่วมกัน(อนุพงศ์ อวีรุท,2556) หมายถึงจินตนาการเกี่ยวกับอนาคตขององค์กร เป็นการชี้ถึงทิศทางที่องค์กรต้องการที่จะมุ่งไป วิสัยทัศน์จะอธิบายถึงความปรารถนา หรือความทะเยอทะยานสำหรับอนาคตขององค์กร แต่จะไม่ระบุถึงวิธีการที่จะนำไปสู่ความมุ่งหมายนั้นอย่างชัดเจน(พลุ เตชะรินทร์,2556) จึงหมายถึงการฉายภาพ มองภาพ คิดจินตนาการในอนาคต(เสนห์ จุ้ยโต,2552)

วิสัยทัศน์จึงมีความสำคัญในการพัฒนางานต่างๆ ในองค์กรซึ่งวิสัยทัศน์เป็นภาพที่ผู้บริหารองค์กรและบุคลากรในองค์กรได้ร่วมกันวางไว้เพื่อให้เป็นตัวกำหนดความสำเร็จของการทำงานในองค์กร

2) ความสำคัญของวิสัยทัศน์

ในปัจจุบันวิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับองค์กร ที่จะเป็นตัวชี้แนะแนวทางการบริหารองค์กรและสร้างแรงบันดาลใจ ในการที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ วิสัยทัศน์เป็นเสมือนความใฝ่ฝันที่ชี้นำทางให้ทุกคน ในองค์กรเดินไปในทางเดียวกันมุ่งไปสู่อนาคต เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปในทิศทางและแนวทางที่กำหนดโดยผู้บริหาร

วิสัยทัศน์มีความสำคัญต่อผู้บริหาร ผู้ร่วมงานและความก้าวหน้าขององค์กรในการดำเนินงาน นักวิชาการให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของวิสัยทัศน์ไว้ต่างๆ ผู้เขียนขอยกตัวอย่าง เช่น

ชาญชัย อาจิสมาจาร กล่าวถึงความสำคัญของวิสัยทัศน์ว่า วิสัยทัศน์มีหน้าที่อย่างน้อย 5 ประการ(ชาญชัย อาจิสมา

จาร,2550) คือ 1) สร้างภาพใน 2) เชื่อมหน่วย (หรือองค์กร) กับวัตถุประสงค์ 3) ให้พลังความมุ่งมั่นแก่สมาชิกเพื่อค้นหาบทบาทของตนเอง 4) ให้มาตรฐานของประสิทธิผล (มาตรฐานของปัจเจกบุคคล หน่วยงาน และองค์กรเพื่อเปรียบเทียบกับความสำเร็จ) 6) เป็นตัวกระตุ้นแรงจูงใจและอารมณ์ของหน่วยงานให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี

ทองใบ สุตขารี กล่าวว่าถึง ความสำคัญของวิสัยทัศน์ว่า วิสัยทัศน์ ที่ถูกต้องขององค์กรที่จะก้าวเข้าสู่อนาคต คือ การมีความคิดที่ถูกต้อง เพราะความคิดดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่จูงใจให้บุคคลดำเนินการตามที่เราได้คิดไว้ล่วงหน้า ฉะนั้น ความสำคัญของวิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่ควรพิจารณา(ทองใบ สุตขารี,2542)

1. การมีวิสัยทัศน์ที่ถูกต้องจะช่วยให้สามารถดึงดูด (Attract) บุคลากรที่มีความ สามารถสูงเข้าไปร่วมทำงาน กล่าวคือ วิสัยทัศน์จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคลากรทุกคนในองค์กร มีความเต็มใจและเกิดความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรด้วยความสมัครใจ เพราะพวกเขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายที่จะทำให้วิถีชีวิต ชุมชน และสังคมดีขึ้น ตลอดจนทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นว่าบุคคลนับล้านๆ คนเป็นอาสาสมัครเข้าร่วมบรรณรักษ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการรวมตัวกันทางการเมือง

2. การมีวิสัยทัศน์ที่ถูกต้องจะช่วยให้วิถีชีวิตบุคลากรมีความหมาย (Creater Meaning in Workers' Lives) กล่าวคือ บุคคลจะเป็นผู้แสวงหาความหมายต่อตนเอง เพราะ ว่าบุคลากรที่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรจะเกิดความภาคภูมิใจว่าพวกเขาเองไม่ใช่เป็นเพียงพนักงานคนหนึ่งขององค์กรเท่านั้น แต่พวกเขามีความรู้สึกว่า ความสำเร็จและความเจริญเติบโตขององค์กร เป็นผลผลิตหนึ่งของพวกเขาที่มีส่วนคิดและผลักดันให้มันเกิดขึ้น

3. การมีวิสัยทัศน์ที่ถูกต้องจะช่วยให้สร้างมาตรฐานการทำงานขึ้นเยี่ยมในองค์กร (Establishes a Standard of Excellence) โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์จะมีความต้องการที่จะทำงานให้ดีเยี่ยม ต้องการที่จะได้รับความรู้สึกที่ดีว่า พวกเขามีส่วนสำคัญที่จะทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้า พวกเขาจึงต้องสร้างความชัดเจนในเป้าหมายและต้องการทราบความก้าวหน้าในสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป ด้วยเหตุนี้จึงพบว่า วิสัยทัศน์จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนในองค์กรเห็นศักยภาพของตนเองได้อย่างชัดเจน ทุกคนจะเข้าใจจุดยืนของตนเอง และเข้าใจว่าพวกตนจะก้าวไปในทิศทางใด

4. การมีวิสัยทัศน์ที่ถูกต้องจะช่วยให้ประดุจสะพานที่เชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันและอนาคตเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม (Bridges the Present and Future) กล่าวคือ ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ย่อมทราบเข้าใจความต้องการของนักลงทุน ผู้บริหาร พนักงาน ลูกค้า และคู่ค้าด้วยดี บ่อยครั้งที่บุคคลกลุ่มต่างๆ มีความต้องการที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน แต่ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ย่อมสามารถให้บริการแก่กลุ่มต่างๆ ได้ด้วยความสามารถที่ยอดเยี่ยม ฉะนั้น การเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันกับอนาคตเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาและสานต่อได้ด้วยความแนบเนียน

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารเป็นแนวคิดแบบเก่าและได้หมดไปนานแล้ว แนวคิดดังกล่าวเชื่อว่า คุณลักษณะของผู้บริหารมีความสำคัญ เช่น วินสตัน, เซอร์ซิล, คานธี, นโปเลียน, มาร์ตินลูเธอร์คิง, เป็นคุณลักษณะทางด้านร่างกายที่ทำให้เป็นผู้บริหาร แต่จากการศึกษาเรื่องผู้บริหารพบว่า การให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของ (ลดน้อยลง ทำให้แนวคิดด้านคุณลักษณะของผู้บริหารที่ยอมรับเรื่อยมาตั้งแต่ปี 1904-1984 ได้ค้นพบคุณลักษณะต่างๆ ถึง 100 กว่าลักษณะ แต่ผู้บริหารในยุคปัจจุบันที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยคุณลักษณะต่อไปนี้

1. มีแรงขับสูง (Driver) หมายถึง คุณลักษณะที่ผู้บริหารเป็นผู้มีความพยายามสูงในการทำให้งานบรรลุความสำคัญสูงสุด มีความกระตือรือร้น พยายามทำงานให้สำเร็จแม้ว่าจะมีอุปสรรค มีความคิดริเริ่ม มีแรงขับ ต้องการประสบความสำเร็จ ซึ่งหมายถึงการเจริญเติบโตขององค์กร

2. มีแรงจูงใจ (Leadership motivation) ผู้บริหารที่ยิ่งใหญ่ไม่เพียงแต่มีแรงขับเท่านั้น แต่มีแรงจูงใจในการทำงานได้บรรลุผลสำเร็จ

3. มีความสัตย์ซื่อ (Integrity) หมายถึง ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะที่กระทำตามที่ได้พูดไว้รักษาคำมั่นสัญญา เพื่อให้ผู้อื่นเกิดความไว้วางใจ (trust) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ทำให้บุคคลอื่นเชื่อถือ (credibility)

4. มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) หมายถึง ผู้บริหารที่มีความมั่นใจในตนเอง ชอบทำงานที่ท้าทายความสามารถเช่นเชื่อมั่นว่าทำงานได้สำเร็จแม้ว่าจะมีอุปสรรค ตัดสินใจได้ในสภาพความไม่แน่นอนของสถานการณ์ด้วยความมั่นใจในตนเอง

5. มีความรู้ในด้านธุรกิจ (Knowledge of the business) หมายถึงผู้บริหารมีความรู้มากในเชิงธุรกิจ เช่น อุตสาหกรรม การแข่งขัน เทคโนโลยีต่างๆ ผู้บริหารที่แสวงหาความรู้ชอบการเรียนรู้มีความเฉลียวฉลาด มีความก้าวหน้าในอาชีพสูงมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการทำงานในองค์กร

บุรชัย ศิริมหาสาร กล่าวว่า วิสัยทัศน์มีความสำคัญ(บุรชัย ศิริมหาสาร,2548) ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ช่วยกำหนดทิศทางที่จะดำเนินชีวิตหรือกิจกรรมองค์กรโดยมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน 2) วิสัยทัศน์ช่วยให้สมาชิกทุกคนรู้ว่า แต่ละคนมีความสำคัญต่อการมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางและรู้ว่าทำอะไร (What) ทำไมต้องทำ (Why) ทำอย่างไร (How) และทำเมื่อใด (When) 3) วิสัยทัศน์ช่วยกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกน่าสนใจ มีความผูกพัน มุ่งมั่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำท่าย เกิดความหมายในชีวิตการทำงาน มีการทำงานและมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมายด้วยความภูมิใจ และทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ 4) วิสัยทัศน์ช่วยกำหนดมาตรฐานของชีวิต องค์กร และสังคมที่แสดงถึงการมีชีวิตที่มีคุณภาพ และสังคมที่เจริญก้าวหน้ามีความเป็นเลิศในทุกด้าน

เนตพัฒนา ยาวีราช กล่าวถึง ความสำคัญของวิสัยทัศน์ไว้ว่า 1) วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงปัจจุบันและอนาคต 2) วิสัยทัศน์เป็นพลังทำให้คนในองค์กร 3) วิสัยทัศน์ทำให้งานมีความหมาย 4) วิสัยทัศน์ทำให้เกิดมาตรฐานการทำงานอย่างดีเยี่ยม 5) วิสัยทัศน์เป็นภาพรวมที่มองเห็นได้ทุกคน 6) วิสัยทัศน์เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง 7) วิสัยทัศน์ทำให้เกิดความหวัง 8) วิสัยทัศน์ทำให้ทราบจุดหมายปลายทางและการเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทาง 9) วิสัยทัศน์เกี่ยวข้องกับการทำงานของทุกระดับในองค์กร(เนตพัฒนา ยาวีราช,2552) ช่วยกำหนดทิศทางองค์กรในการเปลี่ยนแปลงองค์กร ช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ฝึกสอนทีมงาน(เสนห์ จุ้ยโต,2552)

3) ลักษณะของวิสัยทัศน์ที่ดี

วิสัยทัศน์มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรเป็นอย่างยิ่ง เพราะพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กรเกิดขึ้นจากความร่วมมือกันคิด และกำหนดวิสัยทัศน์ขึ้นมาเพื่ออนาคตขององค์กร โดยมีผู้บริหารเป็นผู้บริหารทางแก่ผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติไปในทิศทางที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับบุรชัย ศิริมหาสาร กล่าวถึงลักษณะของวิสัยทัศน์ประกอบด้วย(บุรชัย ศิริมหาสาร,2548)

1. มีมุมมองแห่งอนาคต (Future Perspective) สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และค่านิยมขององค์กร รวมทั้งวัตถุประสงค์และภารกิจขององค์กรนั้น ๆ
2. ริเริ่มโดยผู้บริหารและสมาชิกมีส่วนร่วมคิดและให้การสนับสนุน (Share and Supported) มีความน่าเชื่อถือ ทุกคนเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม การมีส่วนร่วมของสมาชิกจะก่อให้เกิดความผูกพัน (Commitment) ร่วมกัน และทุกคนพร้อมที่จะให้การสนับสนุน
3. มีสาระครบถ้วนและชัดเจน (Comprehensive & Clear) สะท้อนให้เห็นถึงจุดหมายปลายทางและทิศทางที่จะก้าวไปในอนาคตที่ทุกคนเข้าใจง่าย สามารถทำให้สำเร็จได้ตรงตามเป้าหมายสาระต่างๆ จะช่วยกระตุ้น ทำท่ายความสามารถและความรู้สึกนึกคิดของบุคลากรที่จะปฏิบัติงาน
4. ให้ความฝันและพลังจิตใจ (Positive & Inspiring) ทำท่าย ทะเยอทะเยน สามารถปลุกเร้าและสร้างความคาดหวังที่เป็นสิ่งพึงปรารถนาที่มองเห็นได้ นั่นคือมีเส้นทางที่ท่ายความสามารถ
5. มีแผนปฏิบัติที่แสดงให้เห็นวิธีการที่มุ่งสู่จุดหมายชัดเจน และเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะให้ผลคุ้มค่าในอนาคต ทั้งในด้านบุคคลและองค์กรโดยสอดคล้องกับจุดหมายปลายทางที่กำหนดเป็นวิสัยทัศน์

ลักษณะวิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีลักษณะ 3 มิติ กว้าง ไกล ใฝ่สูง ซึ่งแต่ละมิตีมีลักษณะ ดังนี้

1. กว้าง คือ การมองภาพรวม ที่เป็น Total is more than the sum of its parts ด้วยการพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย โอกาส ปัญหา และปัจจัยต่างๆ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มาประกอบกรกำหนดเป็นวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์
2. ไกล คือ รัศมีการมอง เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์นั้น มิใช่การมองแบบ Here and now ในระยะสั้น ๆ เพียง 1 ปี แต่เป็นการสร้างภาพฉายไปข้างหน้า (Mental Projection) ที่นานกว่าการปฏิบัติที่เกิดแต่ผลนำออก (Outputs) แต่ผลลัพธ์ (Outcomes) ในระยะยาวไม่บังเกิด ก็ไม่ถือว่าเป็นวิสัยทัศน์ที่ดีทั้งด้านหน้าและด้านหลังเขา มองเห็นว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้น และควรปรับทำที่ไปในทิศทางใด จึงจะมุ่งสู่ความสำเร็จ
3. ใฝ่สูง คือ มีความคิดสร้างสรรค์ คล้ายกับสายตาของเหยี่ยวที่บินอยู่บนยอดเขา มองเห็นทั้งด้านหน้าและด้านหลังเขา มองเห็นว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้น และควรปรับทำที่ไปในทิศทางใด จึงจะ มุ่งสู่ความสำเร็จได้

นอกจากนี้การระบวิสัยทัศน์ที่ดี ควรมีลักษณะนั้น ชัดเจน เข้าใจง่าย แต่ให้ความครบ ถ้วนตามปณิธานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้วิสัยทัศน์ที่ดี ควรมีลักษณะอื่นๆ อีกดังต่อไปนี้(สัมมนา ธนินทรีย์,2556)

1. บรรลุถึงได้ (Attainable or Achievable) วิสัยทัศน์ที่ดีต้องสามารถปฏิบัติให้เป็นจริงได้ภายในเวลาที่แน่นอน
2. เป็นเชิงพฤติกรรม (Behavioral) ฐานความคิดที่กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ คือ ความ สามารถของสมองที่เรียกว่า กระบวนการ (Paradigm) วิสัยทัศน์ที่ดี มิได้เป็นเพียงแค่การสร้างภาพในอนาคตซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล (A Personal Vision) แต่จะต้องเป็นวิสัยทัศน์ร่วม (A Shared Vision) แสดงออกเป็นพฤติกรรมให้วิสัยทัศน์นั้นบังเกิดผลเป็นจริง

3. มีความท้าทาย (Challenging) กระตุ้นความสามารถของผู้เกี่ยวข้องให้ยกนำไปปฏิบัติผู้บริหารที่ดีจะต้องใช้วิธีการสื่อสารแบบต่างๆ เพื่อท้าทายให้คนในองค์กรเกิดแรงจูงใจที่จะช่วยกันทำให้วิสัยทัศน์ขององค์กรเป็นจริง
4. พึงปรารถนา (Desirable) วิสัยทัศน์ต้องแสดงออกเป็นข้อเรียกร้องที่พึงประสงค์ (Demanding) ชี้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผลักดันการปฏิบัติ ขับเคลื่อนผู้คนทุกระดับในองค์กร สู่เป้าหมายเดียวกันเพื่อเชื่อมปัจจุบันสู่อนาคต
5. เน้นการปฏิบัติการล่วงหน้า (Proactive) วิสัยทัศน์เป็นความคิดที่นำไปสู่การกระทำในเชิงรุก เพื่อก้าวไปสู่สิ่งที่ดีกว่าในอนาคตด้วยการปฏิบัติล่วงหน้า (Proaction) เพื่อสร้างสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น เน้นการป้องกันมากกว่าตามแก้ไข
6. มีความเป็นกลยุทธ์ (Strategic) ที่มุ่งสู่อนาคต (Futuristic)
7. ความคุ้มค่า (Worthwhile) ความคุ้มค่าของวิสัยทัศน์จะบังเกิดขึ้น เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง หลังจากได้เพียรพยายามปฏิบัติตามวิสัยทัศน์นั้น เช่นเดียวกับการปลูกพืชยืนต้นที่จะออกดอกผลให้เก็บเกี่ยวในระยะยาว ต่างจากการปลูกพืชล้มลุกที่ให้ผลเร็วในระยะสั้น

4) การนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ

การที่ผู้บริหารจะนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติเป็นสิ่งที่มีความหมายยิ่ง เพราะความสำเร็จขององค์กรไม่ได้ขึ้นอยู่กับการณ์องค์กรมีวิสัยทัศน์ที่ยอดเยี่ยมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงขึ้นอยู่กับการนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้บริหารที่จะต้องชี้นำให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ได้สร้างฝัน ซึ่งริชาร์ดสัน ได้ให้ข้อคิดไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารต้องเป็นโฆษกในการประชาสัมพันธ์วิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์ไม่แตกต่างไปจากความฝัน หากไม่ได้สานต่อและร่วมกันแบ่งปันทิศทางใหม่ในการเปลี่ยนแปลงองค์กร ภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารซึ่งจะต้องเปลี่ยนแปลงการให้ก้าวไปสู่ทิศทางใหม่ได้นั้น ผู้บริหารจะต้องทำให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นได้ว่าบุคลากรจะต้องยอมรับเจตคติและพฤติกรรมใหม่ และเกิดความรู้สึกว่าพวกตนได้รับรางวัล จึงจะทำให้บุคลากรเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่าสู่ระบบใหม่ได้ ซึ่งบทบาทของผู้บริหารในฐานะโฆษกของการประชาสัมพันธ์วิสัยทัศน์ใหม่จะต้องดำเนินการ ดังนี้

- (1) การสื่อสาร ผู้บริหารมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์วิธีการและรูปแบบที่จะใช้ ในการสื่อวิสัยทัศน์ให้บุคลากรขององค์กรรวมทั้งบุคคลภายนอก ให้เกิดความเข้าใจตรงกัน อันที่จะเกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่จะเกิดขึ้น การเลือกใช้วิธีการสื่อสารจะต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพอาจจะเป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว การเป็นองค์ปาฐกในที่ประชุม การเขียนบันทึกช่วยจำถึงบุคลากร การจัดทำเป็นแผ่นพับ โปสเตอร์ แลบบนทึกเสียง วิดีทัศน์ หรือการเขียนบทความ ผู้บริหารที่ยิ่งใหญ่ของโลกใช้การสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนที่สำคัญๆ ได้

- (2) การสร้างเครือข่าย ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความสามารถในการสร้างเครือข่ายการสื่อสารกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ให้เกิดการยอมรับวิสัยทัศน์ใหม่ขององค์กร ดังเช่น กรณีของประธานาธิบดีเยอรมนีตะวันตก ที่ได้ใช้ความพยายามในการรวมประเทศเยอรมนีเข้าด้วยกันโดยสร้างเครือข่ายด้วยการใช้ความพยายามในการแสวงหาความร่วมมือจากสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียตและผู้บริหารของประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป เพื่อให้การสนับสนุนความคิดของเขา ทั้งได้สร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นกับประชาชนทั้งในเยอรมนีตะวันตกและเยอรมนีตะวันออก

- (3) เป็นบุคคลที่สะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ การนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ จะต้องเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพแห่งการเป็นตัวแทนของวิสัยทัศน์อย่างจริงจัง ดังเช่นกรณีที่มีมาร์ติน ลูเทอร์ คิง (Martin Luther King) ผู้บริหารของชาวมิวน่าที่ต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของคนมิวน่าในอเมริกา ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนแห่งจิตวิญญาณของการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง และได้กล่าวสุนทรพจน์ไว้อย่างแหลมคมว่า “มนุษย์ชาติคงไม่มีโอกาสได้นับถือศาสนาคริสต์ (Christ) เป็นผู้บริหารทางความคิด ประชาธิปไตยคงจะไม่เกิดในโลก หากไม่มี อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ทอมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) และทีโอดอร์ รูสเวลต์ (Theodore Roosevelt) ลัทธิคอมมิวนิสต์คงไม่เกิดขึ้น หากไม่มีคาร์ล มากซ์ (Karl Mark) เลนิน (Lenin) และโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) มนุษย์ถูกชี้นำให้เข้าสู่สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลง และได้เข้าไปสัมผัสกับความคิดที่ยิ่งใหญ่ของบุคคลที่ยิ่งใหญ่แห่งยุค”

ฉะนั้น ผู้บริหารขององค์กรที่ต้องการให้วิสัยทัศน์ได้รับการยอมรับอย่างเป็นธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นตัวแทนแห่งจิตวิญญาณที่แสดงออกด้วยเจตนารมณ์อย่างมุ่งมั่น อาศัยความที่จะดำเนินการและให้การสนับสนุนการดำเนินการตามวิสัยทัศน์นั้นอย่างแท้จริง

2. ผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่ของผู้บริหารในการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ การที่สินค้าและบริการจะไปถึงผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยความสามารถของตัวแทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพส่งต่อวิสัยทัศน์ไปยังบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประโยชน์จากองค์กรก็ไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรจะต้องเป็นผู้บริหารในการเปลี่ยนแปลงตามวิสัยทัศน์

ใหม่อย่างแข็งขัน และให้การสนับสนุนในทุกรูปแบบ จึงจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนเกิดความเข้าใจตรงกัน และเกิดความเชื่อมั่นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่จะเกิดขึ้น พวกเขาจะไม่มีทางเลือกที่จะถูกทิ้งให้โดดเดี่ยวแน่นอน โดยผู้บริหารควรมีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้

(1) ต้องใช้วิธีการคิดเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารจะต้องรู้ว่าการก้าวไปสู่ทิศทางที่ตนเองวาง แผนไว้ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ การคิดและการตัดสินใจที่แยบยลว่าจะดำเนินการอย่างไร โดยทั่วไปยุทธศาสตร์ของผู้บริหารในการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ใหม่มีดังนี้

1) ต้องวิเคราะห์ว่าจะเปลี่ยนแปลงโดยลำพัง หรืออาศัยพันธมิตร (Alliance) โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงใดๆ โดยลำพังเป็นสิ่งที่ยาก หากผู้ไปไม่มีความแข็งแกร่งจริงๆ ส่วนยุทธศาสตร์การร่วมมือกับพันธมิตรนั้นจะช่วยให้เกิดความราบรื่นได้มากขึ้น

2) ผู้บริหารจะต้องเลือกเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินการขยายผลของวิสัยทัศน์ใหม่ให้เหมาะสม ทั้งทางด้านเวลาและสถานการณ์

3) ต้องมียุทธศาสตร์ของการใช้บุคลากรที่มีฝีมือเข้ามาช่วยขยายของการเปลี่ยนแปลงตามวิสัยทัศน์ใหม่

4) จะต้องหาวิธีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์วิสัยทัศน์จากโครงสร้างระดับบนสุดขององค์กรไปสู่โครงสร้างระดับล่างให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

(2) ต้องสร้างบรรยากาศในองค์กร ผู้บริหารในการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีความสามารถในการเอาชนะการต่อต้าน การเปลี่ยนแปลงและสามารถสร้างบรรยากาศใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตามวิสัยทัศน์ใหม่ได้ อีกทั้งจะต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

3. ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้สอนวิสัยทัศน์ขององค์กร บทบาทในการสอนงาน ถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารที่จะเน้นผู้สอนเพื่อส่งต่อแนวคิดคิดและวิสัยทัศน์ขององค์กรให้ก้าวเดินไปอย่างไม่สะดุดเช่น ประธานาธิบดีจอร์จ บุช (George Bush) กล่าวกับทีมที่ปรึกษาในระหว่างการเข้ารับตำแหน่งว่า “การคิดการใหญ่ไว้ทำงานที่ท้าทาย ยึดมั่นในคุณธรรมอย่างสูงส่ง ต้องมีระบบ การบันทึกการทำงานได้ดีที่สุด ให้ความจริงต่อกัน มุ่งเทให้กับการทำงาน หากข้าพเจ้าถูกตามตัวเพื่อการตัดสินใจเราจะร่วมกัน ทำงานให้เป็นทีม ต้องทำงานร่วมกับรัฐสภาให้ดีเยี่ยม และเป็นตัวแทนแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างมีศักดิ์ศรี” การทำหน้าที่เป็นผู้สอนและให้การอบรมเกี่ยวกับสาระสำคัญของวิสัยทัศน์ขององค์กรของผู้บริหาร เป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างกลไกของระบบสังคมใหม่ ขึ้นในองค์กร โดยควรดำเนินการดังนี้ 1) การจัดกลุ่มของบุคลากรเพื่อสอนสาระสำคัญในการส่งถ่ายวิสัยทัศน์ 2) จัดสรรทรัพยากรและ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มงาน 3) การออกแบบระบบการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน 4) การกำหนด โครงสร้างของงานและจัดแบ่งงาน 5) เลือกผู้บริหารทีมในแต่ละกลุ่มงาน 6) การกำหนดเป้าหมายและสร้างความคาดหวังที่สัมพันธ์ กับแต่ละกลุ่มงาน

5) ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ได้กล่าวถึง ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ สารวิชาที่มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการบริหารเพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้อาจารย์ (content หรือ subject matter) ควรเป็นการบริหารที่มีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในและนอกสถานศึกษา

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy)

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยี มากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ ในหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อ ความรู้ด้านเทคโนโลยี

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิต ที่สำคัญ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) ภาวะผู้บริหารและความรับผิดชอบ (Responsibility)

ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การบริหาร 3R x 7C

3R คือ Reading (อ่านออก), (R) Riting (เขียนได้), และ (R) Rithematics (คิดเลขเป็น)

7C ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจ

ใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการบริหาร)

แนวคิดทักษะแห่งอนาคตใหม่: การบริหารในศตวรรษที่ 21 และกรอบแนวคิดเพื่อการบริหารในศตวรรษที่ 21 การบริหารในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการบริหาร โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการบริหารในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างอิงถึงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการบริหารในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills) (www.p21.org) ที่มีชื่อย่อว่าเครือข่าย P21 ซึ่งได้พัฒนากรอบแนวคิดเพื่อการบริหารในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญ การและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต

การบริหารในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้าม “การรวบอำนาจ” ไปสู่การ “กระจายอำนาจ” (21st Century Skills) ซึ่งผู้บริหารจะเป็นผู้ที่ควบคุมอำนาจอย่างเดียวยังไม่ได้ แต่ต้องให้อำนาจในการบริหารและดูแลกำกับคณะกรรมการสถานศึกษาโดยมีผู้บริหารเป็นประธาน

สรุปได้ว่าการพัฒนาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 นั้นผู้บริหารจะต้องอาศัยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลประชาสัมพันธ์ วิสัยทัศน์ ติดต่อ สื่อสารเพื่อสร้างเครือข่ายการบริหารด้วยการคิดเชิงกลยุทธ์ สร้างบรรยากาศในองค์กรให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีบรรยากาศในการทำงานโดยมีมุมมองแห่งอนาคต มีสาระครบถ้วนและชัดเจนและมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จในการทำงานอย่างต่อเนื่องและสมบูรณ์แบบ

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2550). **ภาวะผู้นำในองค์กร**. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ทองใบ สุดซารี. (2542). **วิเคราะห์แนวความคิด ทฤษฎี และการประยุกต์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทองใบ สุดซารี. (2551). **ภาวะผู้นำและแรงจูงใจ**. อุบลราชธานี: คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เนตต์พัฒนา ยาวีราช. (2552). **ภาวะผู้นำและเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ: ทริปเปิ้ล.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร. (2548). **मुखบริหารสู่การเป็นผู้นำ**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- พสุ เดชะรินทร์. (2551). **อ้างอิงใน สัมมนา ธรณิธย์, ภาวะผู้นำของผู้บริหาร** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิมพ์ข้าวฟ่าง.
- วีไล ตั้งจิตสมคิด. (2544). **การศึกษาและความเป็นครูไทย**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- สภาการศึกษา, สำนักงานเลขาธิการ. (2551). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 – 2559: ฉบับปรับปรุง** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สัมมนา ธรณิธย์. (2556). **ภาวะผู้นำของผู้บริหาร** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิมพ์ข้าวฟ่าง.
- เสนห์ จุ้ยโต. (2552). **วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ผู้นำยุคใหม่**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อนุพงศ์ อวีรุท. (2551). **อ้างอิงใน สัมมนา ธรณิธย์, ภาวะผู้นำของผู้บริหาร** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิมพ์ข้าวฟ่าง.

การพัฒนาองค์กรสงฆ์ด้วยสหวิทยาการสมัยใหม่

Developing the monastic organization through modern interdisciplinary approaches.

พระมหาไสว สุวณณาไส

นักวิชาการอิสระ

Phra Maha Sai Suwannaphaso

Independent Scholar

E-mail : suwannaphaso@ogb.go.th

(Received: October 10, 2025; Edited: October 25, 2025; Accepted: October 28, 2025)

บทคัดย่อ

สหวิทยาการเป็นการประยุกต์ศาสตร์ต่างๆที่มีประโยชน์เพื่อการพัฒนาความรู้ที่ยั่งยืนและเพื่อการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัวและสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับตนเองและคนในสังคม การพัฒนาองค์กรของคณะสงฆ์จะเป็นจะต้องส่งเสริมพระภิกษุ สามเณรให้ได้รับการศึกษาทุกศาสตร์ความรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพและสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้ศึกษาพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคง ยั่งยืนคู่โลกตลอดไป

คำสำคัญ : การพัฒนา, องค์กรสงฆ์, สหวิทยาการสมัยใหม่

Abstract

As an interdisciplinary science that is useful for the development of sustainable and knowledge for everyday use and seamlessly create benefits for themselves and society. The Ministry of Development is to promote the monks. Novice to receive all educational science knowledge to create a successor to the Canon quality and can apply their knowledge to develop fraternal organization to be effective. Buddhism and steady A sustainable world forever.

Keywords : Development, Organizations Sangha, Modern interdisciplinary.

บทนำ

โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วพร้อมกับการเกิดขึ้นของวิทยาการสมัยใหม่จากนักคิด นักประดิษฐ์ นักทดลอง นักค้นคว้า ที่ไร้ขีดจำกัด ด้วยกรอบ ด้วยแบบแผน ด้วยระบบ ด้วยขบวนการ ด้วยวิธีการ ด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย พัฒนา ก้าวหน้า ไม่หยุดยั้ง องค์กรพุทธแม้จะดำรงอยู่มายาวนานกว่าสองพันห้าร้อยปีด้วยองค์ความรู้ที่สืบทอดมาแต่เจ้าทรงค้นพบได้ตรัสไว้ดีแล้ว สามารถเห็นได้ด้วยตนเอง ไม่จำกัดด้วยกาล สามารถพิสูจน์ ตรวจสอบได้ เป็นจริงตลอดเวลา ปฏิบัติได้ รู้ได้ เข้าถึงได้ สามารถประจักษ์แจ้งได้ด้วยตนเอง เมื่อมาพบกับกระแสแห่งการเปลี่ยนที่รวดเร็วฉับไว ของสิ่งที่คนสมัยปัจจุบันเชื่อว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ ยังเป็นเหตุให้องค์กรพุทธที่เคยเข้มแข็งและมีองค์ความรู้อันยอดเยี่ยม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ถึงกับอ่อนเปลี้ย อ่อนแรงลงไปอย่างน่าเป็นห่วง หากองค์กรพุทธไม่เร่งปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองให้ทันต่อยุคต่อสมัยนับเป็นสิ่งที่ไม่อันตรายอย่างยิ่ง

แน่นอนพระธรรม คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นจริง เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นที่สุดแห่งองค์ความรู้ของโลก แต่รูปแบบองค์กรที่ทำหน้าที่ในการรักษาคำสอน สงฆ์ในฐานะบุคลากรในการศึกษา ในการเผยแผ่ ในการอธิบาย ระบบในการจัดการต่างๆ อย่างนี้เป็นต้นจำเป็นจะต้องพัฒนาด้วยวิทยาการสมัยใหม่เพื่อให้คนยุคใหม่ได้เข้าถึงคำสอนได้อย่างสะดวก ง่าย เป็นสากล เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาเพื่อรักษาคุณค่า คุณประโยชน์ และคุณูปการของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมมนุษย์สืบไป

องค์กรสงฆ์ขนาดเล็ก

องค์กร หมายถึง บุคคล คณะบุคคล หรือสถาบันซึ่งเป็นส่วนประกอบของหน่วยงานใหญ่ที่ทำหน้าที่ต่อกันหรือขึ้นต่อกัน(ราชบัณฑิตสถาน,2554)

สงฆ์ หรือ สงฆ ในภาษาบาลี แปลว่า หมู่ เช่นในคำว่าภิกษุสงฆ์ แปลว่า หมู่ภิกษุ ใช้ในความหมายว่า ภิกษุทั้งปวงก็ได้

องค์กรสงฆ์ จึงหมายถึง คณะภิกษุ หรือ สถาบันภิกษุซึ่งเป็นส่วนประกอบของสถาบันสงฆ์ไทย คณะภิกษุ หรือ สถาบันภิกษุนี้มีกิจกรรมอยู่ทั่วประเทศไทยในรูปแบบต่างๆ แบ่งตามสถานที่ที่ภิกษุรวมกันอยู่เช่น สำนักสงฆ์ ชุมนวมธรรม ศูนย์ปฏิบัติธรรม วัด เป็นต้น

สำหรับองค์กรสงฆ์ขนาดเล็ก ได้แก่ องค์กรสงฆ์ที่มีพระภิกษุอยู่ประจำไม่เกิน 5 รูป

ความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาองค์กรสงฆ์ขนาดเล็ก

ในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน องค์กรสงฆ์ขนาดเล็กมีจำนวนมากขึ้น เพราะศาสนทายาทที่จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบทตามวัดต่างๆ มีน้อยลง เพราะเหตุผลต่างๆ อันเกิดขึ้นจากปัจจัยมากมาย ทั้งปัจจัยที่มาจากภายในองค์กรสงฆ์เองและปัจจัยที่มาจากภายนอก

ปัจจัยภายในมาจาก ความไม่สมสมัยขององค์สงฆ์ การขาดบุคลากรที่มีศักยภาพ ระบบงานที่อนุรักษ์นิยมเกินไป มีวัฒนธรรมองค์กรที่ไม่สอดคล้องยุคสมัย ขาดการจัดการองค์ความรู้ที่ดีให้กับคนยุคใหม่ ระบบการจัดการที่ไม่เอื้ออำนวยในการทำงานเชิงรุก ไม่ได้นำวิทยาการสมัยใหม่มาประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่ดี

ปัจจัยภายนอกมาจากการรุกคืบและพัฒนาไปอย่างเฉียบพลันของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระบบความเชื่อของคนเปลี่ยนอย่างไรทิศทาง วัฒนธรรมประเพณีเดิมถูกทอดทิ้ง ความเจริญทางด้านวัตถุ ความบีบคั้นทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีผลทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นเหตุทำให้ผู้คนหันห่างไปจากศาสนาและหันห่างไปองค์กรสงฆ์ในที่สุด

บทสรุปจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ

จากเอกสารประกอบการอภิปรายเรื่อง “ วิภวศาสนา : ปัญหาและทางออก ” ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 2 - 3 พฤศจิกายน 2549 ได้สรุปความไว้อย่างน่าคิดว่า “ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสถาบันพุทธศาสนานับตั้งแต่ประมาณ 50 กว่าปีที่ผ่านมามีจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบอย่างมากจนกลายเป็นวิกฤตการณ์ในพระพุทธศาสนาจนกระทั่งไม่ได้เป็นศาสนาประจำชาติที่ตราไว้เป็นกฎหมายต่อไปอีกแล้ว...

...คนไทยก่ออาชญากรรมประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แสดงถึงความล้มเหลวของสถาบันพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้ทำหน้าที่ในการสั่งสอนศีลธรรมและจริยธรรมให้กับประชาชนอย่างที่ควรจะเป็น วัดไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของสังคม แต่กลายเป็นชุมชนชนบทกลางกรุง พระสงฆ์ห่างเหินจากประชาชน ประชาชนไม่เข้าใจพระพุทธศาสนาและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการนับถือศาสนา...

.... สังคมไทยพุทธเต็มไปด้วยปัญหา การขาดระเบียบวินัย อาชญากรรม การมั่วเมายาเสพติด สถานอบายมุข โอกาสทางสังคมไม่เสมอภาค การพัฒนาชนบทกับตัวเมืองไม่สมดุล และประชาธิปไตยก็ล้มลุกคลุกคลาน แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิก ขาดธรรมวินัย ไม่รู้จักตนเอง และขาดความสำนึกในการพึ่งตนเอง ... ขาดจิตสำนึกในการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคมของตนเอง ... กลายเป็น

สังคมที่ไร้สมรรถภาพ ขาดการไตร่ตรองด้วยปัญญา ... องค์การพุทธศาสนาไม่ได้แสดงบทบาทช่วยเตือนสติสังคมในการพัฒนาจึงเป็นสังคมพุทธศาสนิกที่ตกอยู่ในความประมาท ...

....หากปล่อยปละละเลยทิ้งเอาไว้ ไม่หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นแล้วพระพุทธรศาสนาอาจจะถึงความวิบัติสูญสิ้นไปจากสังคมในอีกไม่นาน”(ศ.ดร. เตือน คำดี,2549)

สหวิทยาการสมัยใหม่กับการพัฒนาองค์กรสงฆ์ขนาดเล็ก

แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับองค์กรสงฆ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะนำสหวิทยาการสมัยใหม่ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในด้านต่างๆดังนี้

1. ด้านการพัฒนาองค์กร ได้แก่ การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรมีสมรรถนะ การพัฒนาองค์กรเชิงกลยุทธ์ และการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
2. ด้านการพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะบุคลากร
3. ด้านการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรสงฆ์ให้เข้ากับยุคสมัย
4. ด้านการพัฒนาการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่
5. ด้านการพัฒนาการจัดการด้วยการสร้างความสมดุล 4 ด้าน ด้านปัจจัย 4 ด้านความพึงพอใจ ด้านวิธีการ ด้านผลงาน
6. ด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้
7. ด้านการพัฒนาศาสนาทายาท ให้เป็น Smart Buddhist

แนวทางการพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กร หมายถึง ความพยายามอย่างมีแผนและต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร

การพัฒนาองค์กรสมัยมีแนวทางที่น่าสนใจ 3 ประการ ได้แก่

6.1 การพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะขององค์กร ที่เรียกว่า องค์กรสมรรถนะสูง (High Performance Organization) คือ การเป็นองค์กรที่เก่ง มีแผนรองรับกับสภาวะต่างๆ อย่างชัดเจน มีการวิเคราะห์สถานการณ์ที่สามารถกระทบต่อการทำงานจากรอบด้านทุกมุมมอง ทำให้สามารถปฏิบัติการกิจบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเวลา และคุณภาพของผลงานดีเยี่ยม เป็นที่ยอมรับ

ตามแนวคิดใหม่มองว่า องค์กรนั้นจะต้องมีระบบการบริหารจัดการภายในที่ดี จึงจะเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง และเกิดความยั่งยืนในการทำงานในระยะยาว

Malcolm Baldrige National Quality Award เรียกอย่อ ๆ ว่า MBNQA เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการระบบภายในขององค์กรเพื่อให้องค์กรเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง

ลักษณะขององค์กรสมรรถนะสูง.

องค์กรสมรรถนะสูงตามหลักเกณฑ์ PMQA มีมิติที่สามารถนำมาใช้ได้มีดังนี้

มิติที่ 1 – การนำองค์กร ผู้นำองค์กรสงฆ์ขนาดเล็ก ควรจะต้องเริ่มต้นเรียนรู้ การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรอย่างง่าย ๆ ว่า ภาพขององค์กรสงฆ์ควรเป็นเช่นไรในชุมชน มีพันธกิจอะไรที่ผูกพันกับชุมชน ทั้งในปัจจุบันและอนาคตระยะใกล้และระยะไกล มีทิศทาง และความคาดหวังที่ชัดเจน มีวิธีการสื่อสารที่ดี มีการกำหนดวิธี ปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรมีการดำเนินการอย่างมีจริยธรรม ที่ชุมชนสามารถจับต้องได้

มิติ 2 – มีการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ อย่างง่าย เหมาะสมกับขนาดและภารกิจขององค์กร

การมีแผนยุทธศาสตร์ มิได้หมายความว่า จะต้องทำเป็นรูปเล่มเสมอไป เพียงแต่ผู้บริหารองค์กรมีการกำหนดทิศทางการทำงานของหน่วยงานที่ชัดเจน คนในหน่วยงานมีความเข้าใจตรงกัน เท่านั้นก็ถือว่า มีแผนยุทธศาสตร์ที่ดีแล้ว

มิติที่ 3 – การให้ความสำคัญกับผู้เป็นศาสนทายาทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการวัด สำนวณ เก็บข้อมูลความต้องการ ความพึงพอใจของชุมชน พูดต่างๆ คือฟังเสียงชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบและปรับปรุงการให้บริการ

มิติที่ 4 – การแสวงหาและแลกเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ จากองค์กรสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จไปสู่องค์กรสงฆ์อื่น ๆ

มิติที่ 5 –การให้โอกาสบุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และการนำความคิดไปปฏิบัติเพื่อ

ปรับปรุงองค์กร มีการมอบหมายงานที่ท้าทายและเหมาะสมเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อองค์กร

มิติที่ 6 – การปรับปรุงวิธีการทำงานหลักและกระบวนการสนับสนุน

มิติที่ 7 – การประเมินผลลัพธ์การดำเนินการ ตามหลักการของ **Balanced Scorecard**

6.2 การพัฒนาองค์กรเชิงกลยุทธ์ ด้วยแนวคิด 7'S Mckensy

กลยุทธ์การ 7s ตามกรอบแนวคิดของ **McKinsey** เป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการบริหาร

เป็นกรอบแนวคิดในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ เป็นกลยุทธ์หนึ่ง ที่สามารถเป็นตัวชี้วัดแผนการดำเนินงานว่ามีข้อดี ข้อด้อยหรือจุดอ่อนที่ต้องแก้ไขอย่างไร จากความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ 7 ประการ ซึ่งได้แก่

6.2.1 กลยุทธ์ (Strategy) คือ การวางแผนกิจกรรมภายในองค์กร โดยให้แผนที่วางขึ้นมาั้นได้สอดคล้องและเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก และภายในองค์กร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ช่วยสนับสนุนให้องค์กรมีขีดความสามารถ

ตามที่กล่าวแล้วว่า การมีแผนกลยุทธ์ มีได้ยุ่งยากอะไร เพียงแต่องค์กรมีการกำหนดทิศทางการทำงานของหน่วยงานที่ชัดเจน คนในหน่วยงานมีความเข้าใจตรงกัน เท่านั้น ก็ถือว่ามีแผนกลยุทธ์ที่ดีแล้ว

องค์กรสงฆ์ขนาดเล็กจึงควรภาพที่ชัดเจนง่าย ๆ จะมีบทบาทเช่นไรในชุมชน ศูนย์กลางการพักใจ ศูนย์กลางปฏิบัติธรรม ศูนย์กลางการส่งเสริมศีลธรรม ตามศักยภาพที่สามารถทำได้

6.2.2 โครงสร้างองค์กร (Structure) หมายถึง ลักษณะโครงสร้างขององค์กรที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่และความรับผิดชอบ การแบ่งโครงสร้างงานตามหน้าที่ ได้อย่างเหมาะสม เช่น ฝ่ายสนับสนุนทั่วไป ฝ่ายจัดหาปัจจัย ฝ่ายเทศน์สอน ฝ่ายปฏิบัติ ให้ทุกคนมีบทบาทตามหน้าที่

6.2.3 รูปแบบ (Style) กำหนดรูปแบบง่าย ๆ ในการทำงาน

6.2.4 ระบบ (System) สร้างระบบงานขององค์กรในทุก ๆ เรื่อง แบบง่าย ๆ

6.2.5 บุคลากร (Staff) จัดให้ทุกคนมีบทบาทตามความสามารถ

6.2.6 ทักษะ (Skill) มุ่งพัฒนาทักษะหรือความชำนาญของแต่ละคนในองค์กร

6.2.7 ค่านิยม (Shared Value) มุ่งสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแม้องค์กรเล็กแต่มีเอกภาพ

แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะบุคลากรองค์กรสงฆ์ขนาดเล็ก

องค์กรสงฆ์ขนาดเล็กถือว่ามีบุคลากรน้อยอยู่แล้ว ไม่เกินห้ารูป ยิ่งต้องหาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการรักษาองค์กร ในการเผยแผ่ ในการเป็นต้นแบบในการสร้างบุคลากรใหม่เข้ามาในหมู่สงฆ์

ศักยภาพ (potential) หมายถึง ความสามารถของบุคคล เช่น ความสามารถการเรียนรู้ ความสามารถในการใช้ความรู้และเทคโนโลยี หรือ พุดง่าย ๆ ความเก่งของคนในด้านต่าง ๆ

สมรรถนะ (performance) หมายถึง พฤติกรรมและผลการกระทำ ซึ่งประกอบด้วย บุคลิกการทำงาน ผลการทำงาน และการพัฒนางาน

คนที่ **High Performance** และ **High Potential** โดยดูได้จากปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ คุณสมบัติเชิงบุคคล คุณสมบัตินในการบริหารทั้งในเรื่องของงาน คน และระบบ คุณสมบัตินในการที่สามารถเป็นผู้นำที่องค์กรได้

สำหรับองค์กรสงฆ์ขนาดเล็กมีวิธีการง่าย ๆ ในการสร้างคนดีให้กับองค์กร ได้แก่

1. สร้างต้นแบบ “คนดี”
2. ระบุ “คนดี” ขององค์กร
3. พัฒนา/ฝึกอบรม “คนดี”
4. การให้ค่าตอบแทนและการให้รางวัล “คนดี” ด้วยการให้การยกย่อง จัดหาปัจจัย 4 ให้พอใช้
5. การรักษา “คนดี” ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุดสิ่งที่ต้องทำผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญ สนับสนุนและผลักดันอย่าง

จริงจัง

จัดให้เป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องบุคลากรในทุกคนต้องมีโอกาสได้รับการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรสงฆ์ให้เข้ากับยุคสมัย

องค์กรสงฆ์เดิมนั้นถือว่าเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมของชุมชน ครอบคลุมวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนวาระสุดท้ายของชีวิต แต่เมื่อมาถึงกาลปัจจุบัน หลังกระแสวัฒนธรรมตะวันตกไหลบ่าเข้า กรอบกับความเจริญทางด้านวัตถุในระบบอุตสาหกรรม

และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิถีชีวิตคนไทยจึงเปลี่ยนไป องค์การสงฆ์เกือบจะถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยวท่ามกลางชุมชน จำนวนคนที่เข้าวัดน้อยลงจนแทบไม่มี

นับเป็นปัญหาที่ท้าทายในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรสงฆ์ให้เข้ากับยุคสมัย วัฒนธรรม เป็นกรอบ วิธีการปฏิบัตินอกเหนือจากกฎ ระเบียบที่มีอยู่ของคนที่อยู่ในองค์กรนั้น วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติของคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นกระบวนการคิด การตัดสินใจ

วัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น คือ การปฏิบัติ หรือ วิถีชีวิตของชุมชน ผู้คนในชุมชนเกิดมาท่ามกลางวัฒนธรรม หรือ การปฏิบัติของบุคคลรอบตัว จึงถูกหล่อหลอมและเรียนรู้โดยวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชุมชน หรือ สังคม มีการสั่งสม เลือกรร กั่นกรอง ลองใช้ และถ่ายทอดด้วยการปฏิบัติสืบทอดกันมา เพราะฉะนั้น วัฒนธรรม คือ พลังแห่งการพัฒนา

วัฒนธรรมคือ วิถีดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นความเจริญงอกงามของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการแสดงออกและการสื่อความหมายของความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคนเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ที่เห็นได้ทั้งในรูปธรรมและนามธรรม และแน่นอนที่สุด วัฒนธรรมเป็นผลแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ธรรมชาติ และเทคโนโลยีที่พึ่ง

สำหรับชุมชนชาวพุทธนั้น วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของชุมชน หรือ คนในสังคม ที่ได้รับการเลือกรรกลั่นกรอง และถ่ายทอดสืบต่อมาในสังคม วัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นย่อมแตกต่างกัน วัฒนธรรมของแต่ละสังคม

จะสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคมนั้นๆ วัฒนธรรมเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้และศิลปะวิทยาการด้านต่างๆ(นิตินันท์ พันทวี,2544)

องค์กรสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม และเป็นที่ยอมรับรักษา เช่น ศาสนาพิธี มายารยาทชาวพุทธ พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับวงจรชีวิต ดังนั้น หากองค์กรสงฆ์จะรักษาสถานภาพการเป็นศูนย์กลางของชุมชน ต้องทำหน้าที่ในการธำรงรักษาวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนไว้ ให้อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ซึ่งสามารถทำได้ โดยการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา เผยแพร่ ปลูกฝังให้กับสมาชิกชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นโดยไม่ขาดสาย

แนวทางการรักษาวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงขององค์กรสงฆ์ได้แก่

- 1) การสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์และบุคคลากรของศาสนาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาบุคคลากรทางศาสนาให้มีคุณภาพในการถ่ายทอดศาสนธรรม เป็นผู้นำทางความคิดและมีบทบาทในการเสริมสร้างความมั่นคงของ
- 2) องค์กรสงฆ์ร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย เสริมสร้างบทบาทของผู้ทรงภูมิปัญญาในการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม
- 3) ผสมผสานวัฒนธรรมให้เข้าวิถีการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ จนเป็นต้นแบบทางด้านวัฒนธรรม ที่แสดงออกทั้งในด้านความเป็นอยู่ การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร จัดขบวนการทำงาน ความมุ่งมั่น ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการสร้างความพึงพอใจในองค์กรและชุมชน

แนวทางการพัฒนาการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่

องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้หรือแนวคิดหรือวิธีการที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำมาใช้ให้เกิดผลแก่ผู้ปฏิบัติได้ (วนิดา เขียวขำ,2553)

คำสอนในพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกด้าน เป็นสัจธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบและได้เผยแพร่ให้ผู้นำไปปฏิบัติจนได้ผลสืบต่อกันมายาวนานกว่า 2500 ปี องค์การสงฆ์ในฐานะสถาบันรักษาพระพุทธศาสนา จะต้องทำหน้าที่รักษาองค์ความรู้นี้ พร้อมทั้งหาแนวทางการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่หนึ่ง เพื่อให้องค์ความรู้ต่างๆ คงอยู่ สอง ทำให้องค์ความรู้ได้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม สาม ประกาศให้โลกรู้ถึงคุณูปการขององค์ความรู้อันทรงคุณค่า 4. เพื่อความเข้มแข็งยั่งยืนขององค์กรสงฆ์

แนวทางการพัฒนาการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่

- 1) สร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความรู้ให้มีขอบเขตที่ชัดเจนไม่คลุมเครือ เข้าใจง่าย เพื่อสื่อสารให้รับรู้กันทั่วทั้งองค์กรโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความผูกพันในองค์ความรู้ต่างๆ
- 2) สร้างกลุ่มคนหรือทีมจัดการความรู้ขององค์กร คนถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดการความรู้ เพราะการจัดการความรู้จะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยคนซึ่งอยู่ในองค์กร สมาชิกในองค์กรจะต้องเข้าใจในบทบาทของตนเองในการจัดการความรู้
- 3) สร้างให้เกิดมีบรรยากาศการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ตรงในการจัดการความรู้ ในการนำองค์ความรู้ไปใช้งานและเผยแพร่โดยเน้นประสบการณ์ของตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะเน้นพิเศษในเรื่องกระบวนการสร้างความรู้ที่สำคัญจากความรู้ฝังลึกไปเป็นความรู้ชัดแจ้ง

4) รวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ ไม่ให้กระจกระจาย ทั้งความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร นำมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ตามได้

5) นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ในการบันทึก รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดหมวดหมู่ ผสมผสานสื่อต่างๆ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้แบบบูรณาการให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง สะดวก ง่ายได้ เหมาะสมกับวัยและเข้าถึงได้ง่าย

9.6 สร้างเครือข่ายความรู้กับโลกภายนอก(เอื้อมอร ชลวร,2554) โดยผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งในระดับล่างไปจนถึงระดับสูง กระจายไปทั้งในระดับชุมชน สังคมและระดับโลก องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวทางการพัฒนาการจัดการด้วยการสร้างความสมดุล 4 ด้าน

แนวคิดการบริหารโดยการสร้างความสมดุล มีชื่อว่า **Balanced Scorecard** เป็นกลยุทธ์ในการบริหารงานสมัยใหม่ และได้รับความนิยมไปทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย **Balanced Scorecard** ได้ถูกพัฒนาขึ้นเมื่อปี 1990 โดย **Drs. Robert Kaplan** จาก **Harvard Business School** และ **David Norton** จาก **Balanced Scorecard Collaborative** โดยตั้งชื่อระบบนี้ว่า **“Balanced Scorecard”** เพื่อให้ผู้บริหารขององค์กรจะได้รับรู้ถึงจุดอ่อน และความไม่ชัดเจนของการบริหารงานที่ผ่านมา

BSC: “The Balanced Scorecard as a Strategic Management System” คือ การเปลี่ยนทัศนคติ ภารกิจ และกลยุทธ์องค์กรไปสู่จุดของการวัดผลสำเร็จที่กำหนดกรอบสำหรับการวัดกลยุทธ์และระบบการจัดการ โดยในการวัดผลสำเร็จขององค์กรจะมี 2 มิติที่วัดดูประสคด้านการเงิน และไม่ใช้การเงินที่สมดุลกัน ซึ่งจะพิจารณาได้ 4 มุมมอง คือ

1. มุมมองด้านการเงิน (**Financial Perspective**) เป็นจุดรวมของการวัดในมุมมอง การเพิ่มรายได้ การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต การใช้ประโยชน์ทรัพย์สิน การลดความเสี่ยง

2. มุมมองด้านลูกค้า (**Customer Perspective**) สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญคือ ความสามารถในการดึงดูดลูกค้าใหม่ ให้เข้ามาใช้สินค้าบริการ ความสามารถในการรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าที่มีอยู่ให้ยืนยาว ความสามารถในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า ผลกำไรสุทธิที่ได้จากลูกค้า

3. มุมมองด้านกระบวนการภายใน (**Internal Business Process Perspective**) เป็นการวัดที่ดูถึงความสมบูรณ์ของกระบวนการทำงานภายในองค์กร เป็นการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้าขององค์กร

4. มุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (**Learning and Growth Perspective**) เป็นการวัดองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของ 3 มุมมองแรก เป็นการลงทุนเพื่ออนาคต และเป็นประโยชน์ในระยะยาวแก่องค์กรมากกว่าเน้นผลเฉพาะหน้า มีองค์ประกอบย่อยที่ใช้ในการวัด 3 ด้าน คือ ความสามารถของพนักงาน ความสามารถของระบบข้อมูลข่าวสาร บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน

กระบวนการในการสร้าง BSC

1. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (**SWOT Analysis**) ขององค์กร เพื่อให้ทราบถึงสถานะพื้นฐานขององค์กร

2. กำหนดวิสัยทัศน์ (**Vision**) และกลยุทธ์ขององค์กร

3. การกำหนดมุมมอง (**Perspective**) ด้านต่าง ๆ ที่จะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินกิจการมุมมองของแต่ละกิจการ จะแตกต่างกันทั้งขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการดำเนินกิจการ

4. การจัดทำแผนที่ทางกลยุทธ์(**Strategy Map**)ระดับองค์กรโดยกำหนดวัตถุประสงค์ในแต่ละมุมมอง

5. ผู้บริหารระดับสูงต้องประชุมร่วมกันเพื่อยืนยันและเห็นชอบในแผนที่ทางกลยุทธ์ที่จัดขึ้น

6. การกำหนดตัวชี้วัด (**Key Performance Indicators : KPIs**) และเป้าหมาย (**Target**) สำหรับแต่ละมุมมอง พร้อมทั้งเรียงลำดับความสำคัญ

7. การจัดทำแผนปฏิบัติการ (**Action Plan**)

การบริหารโดยการสร้างความสมดุล สามารถนำมาใช้ได้กับการจัดการองค์กรขนาดเล็ก โดยผู้อาศัยการศึกษาจับประเด็นและนำมาปรับใช้อย่างง่ายๆ ด้วยมุมมอง 4 ด้าน ที่องค์กรส่งเข้าไปเกี่ยวในชุมชน ได้แก่

1. มุมมองด้านทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ขององค์กร ในการได้มา การรักษา การจัดสรร การใช้ประโยชน์

2. มุมมองด้านสมาชิกชุมชน หรือ พุทธศาสนิกชนในชุมชน ครอบคลุมถึง การสร้าง การรักษา การพัฒนา การฝึกอบรม การเทศน์สอน การปลูกฝังศีลธรรม การสร้างคุณประโยชน์ ความพึงพอใจ เพื่อสร้างความสัมพันธ์พุทธบริษัท 4 ให้มั่นคง

3. มุมมองด้านกระบวนการภายใน ที่องค์กรส่งต้องบริหารจัดการให้สอดคล้องกับการเผยแผ่ พันธยุค ทั่นสมัย ง่ายต่อการจัดการ

4. มุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนาในด้าน ความสามารถของสมาชิก ความสามารถของระบบข้อมูลข่าวสาร และการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยในทุกๆ ด้าน

ด้วยขบวนการอย่างง่าย ๆ คือ

1. ผดุงจุดแข็ง ด้านคำสอน วัฒนธรรมชาวพุทธ ความเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจ แก้ไขจุดอ่อน ด้านบุคลากร การจัดการองค์ความรู้ การถ่ายทอด การทำหน้าที่เชิงรุก
  2. กำหนดภาพรวมของศีลธรรมชุมชน และวางแนวทางการปฏิบัติงานที่เข้าใจตรงกันทั้งองค์กร
  3. สำรวจและกำหนดตัววัดผลอย่างง่าย ๆ
  4. จัดทำแผนที่ทางกลยุทธ์ศีลธรรมชุมชน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในแต่ละด้าน
  5. ประชุมร่วมกับผู้นำชุมชนด้านต่างๆ สร้างความมีส่วนร่วม และเห็นชอบในแผนที่ทางกลยุทธ์ที่จัดขึ้น
  6. การกำหนดตัวชี้วัด และเป้าหมาย งานพัฒนาศีลธรรมชุมชนเรียงลำดับความสำคัญ
  7. การจัดทำแผนปฏิบัติการจริง
- ค่อยๆ ปรับ ค่อยๆ พัฒนา องค์กรสงฆ์จะค่อยมั่นคง เป็นหลักให้กับชุมชนด้านศีลธรรมได้

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

องค์กรสงฆ์มีพระไตรปิฎกซึ่งเป็นที่รวมขององค์ความรู้ที่สมบูรณ์สามารถนำมาใช้ได้กับชีวิตประจำวันมากกว่า 2500 ปี เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่ามหาศาล ทำอย่างไรจึงจะทอองค์ความรู้เหล่านี้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาองค์กร มาใช้ในการพัฒนาคน มาใช้ในการพัฒนาชุมชน องค์กรสงฆ์ต้องมีวิธีการจัดการ ซึ่งเราสามารถนำเอาวิทยาการสมัยมาประยุกต์ใช้ได้

ในยุคปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับมีหลายวิธีได้แก่

1. E-Learning

E-Learning คือ การเรียน การสอนในลักษณะ หรือรูปแบบใดก็ได้ ซึ่งการถ่ายทอดเนื้อหานั้น กระทำผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ซีดีรอม เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต เอ็กซ์ทราเน็ต หรือ ทางสัญญาณโทรศัพท์ หรือ สัญญาณดาวเทียม (Satellite) ฯลฯ เป็นต้น

ในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่มักจะใช้คำว่า **e-Learning** กับการเรียน การสอน หรือการอบรม ที่ใช้เทคโนโลยีของเว็บ (Web Based Technology) ในการถ่ายทอดเนื้อหา รวมถึงเทคโนโลยีระบบการจัดการหลักสูตร (Course Management System) ในการบริหารจัดการงานสอนด้านต่างๆ โดยผู้เรียนที่เรียนด้วยระบบ **e-Learning** นี้สามารถศึกษาเนื้อหาในลักษณะออนไลน์ หรือ จากแผ่นซีดี-รอม ก็ได้

ศ.ดร.ถนอมพร (ต้นพิพัฒน์) เลขาธิการสภาฯ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้คำจำกัดความไว้ 2 ลักษณะ คือ

- ลักษณะแรก **e-Learning** หมายถึง การเรียนเนื้อหา หรือสารสนเทศสำหรับการสอน หรือการอบรม ซึ่งใช้การนำเสนอด้วยตัวอักษร ภาพนิ่ง ผสมผสานกับการใช้ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์และเสียง โดยอาศัยเทคโนโลยีของเว็บ (Web Technology) ในการถ่ายทอดเนื้อหา รวมทั้งใช้เทคโนโลยีการจัดการคอร์ส (Course Management System) ในการบริหารจัดการงานสอนต่างๆ

องค์ประกอบของ e-learning

การเรียนแบบออนไลน์ หรือ **e-learning** มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ส่วน แต่ละส่วนจะต้องออกแบบให้เชื่อมสัมพันธ์กันเป็นระบบ และจะต้องทำงานประสานกันได้อย่างลงตัว คือ

1. เนื้อหาของบทเรียน ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด
2. ระบบบริหารการเรียน การเรียนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ศึกษา เรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง มี"ระบบบริหารการเรียน" (LMS : e-Learning Management System) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง กำหนดลำดับของเนื้อหาในบทเรียน นำส่งบทเรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ไปยังผู้เรียน ประเมินผลความสำเร็จของบทเรียน ควบคุม และสนับสนุนการให้บริการทั้งหมดแก่ผู้เรียน จึงถือว่าเป็นองค์ประกอบของ **e-learning** ที่สำคัญมาก

3. การติดต่อสื่อสาร คือการนำรูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง มาใช้ประกอบในการเรียน เพื่อเพิ่มความสนใจ และความตื่นตัวของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนให้มากยิ่งขึ้น การติดต่อสื่อสารอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

- 1) ประเภท **real-time** ได้แก่ Chat (message, voice) , White board / Text slide , Real-time Annotations, Interactive poll , Conferencing และอื่น ๆ

2) ประเภท **non real-time** ได้แก่ **Web-board , e-mail**

4. วัดผลการเรียน

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามากขึ้น องค์กรสงฆ์มีการนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมมากขึ้น นับว่ามีความสำเร็จพอสมควร หากได้มีการพัฒนาส่งเสริมมากขึ้นจะมีส่วนอย่างมากในการนำคนให้เข้าถึงการเรียนรู้ธรรมะได้เป็นอย่างดี

แนวทางการพัฒนาศาสนาทายาท ให้เป็น Smart Buddhist ด้วย Smart Class

Smart People(ชานาญ จันทรเรือง,2015)

Gordon M.Alport นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้อธิบายคุณสมบัติของบุคคลที่มีวุฒิภาวะ (**Maturity**) ไว้ 6 ประการคือ

1. มีปรัชญาชีวิตหรือค่านิยมของชีวิต ซึ่งทำให้บุคคลผู้นั้นใช้ชีวิตอย่างมุ่งมั่น บากบั่นมีจุดมุ่งหมาย
2. มีจิตเพื่อบุคคลอื่นและเพื่อสังคมส่วนรวม สามารถร่วมสร้างสรรค์แบ่งปันความรู้ ความคิด ทุกข์สุขกับบุคคลในครอบครัว เพื่อนนอกวงงานและเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งมีจิตใจเพื่อสังคมส่วนรวม (**Social concern**)
3. สามารถสร้างไมตรีกับผู้อื่นได้ ไม่โอ้อวดหรือรู้สึกเป็นเจ้าของบุคคล วัตถุ ตำแหน่ง อย่างหลงใหล (**Crippling possessiveness**) รู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ และรู้จักปลง
4. กล้าเผชิญกับทุกขภัยของชีวิตได้
5. มีอารมณ์ที่ไม่ขึ้นลงรวดเร็ว และรุนแรง มีอารมณ์ขันและมีความยืดหยุ่น
6. กล้าเผชิญและยอมรับทั้งความด้อย และความเด่นของตน ของบุคคลอื่นและของสังคม คนที่เห็นตัวเองและคนอื่นด้อยสุดหรือเด่นสุด ชั่วสุดหรือดีสุด คือคนที่ยังคิดแบบเด็ก ๆ เพราะไม่มีมนุษย์คนใดจะมีวุฒิภาวะเต็มเปี่ยม แต่ละคนมีระดับของวุฒิภาวะแตกต่างกันไป

ในพระพุทธศาสนามีคำสอนมากมายที่สามารถใช้ฝึกคน เริ่มตั้งแต่ระดับพื้นฐาน ไปจนถึงทำให้มีลักษณะของคนดีสมบูรณ์ เป็นคนเหนือคน เพียงแต่องค์กรสงฆ์จะสามารถนำมาใช้อย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพ ด้วยระบบการเรียนรู้ยุคใหม่ เช่น การสร้างห้องเรียนแบบ **Smart Classroom** โดยใช้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นฐาน

Smart Classroom(Huang , R. ; Hu , Y. ; Yang , J. and Xiao , G.,2014)

O’Driscoll (2009) กล่าวว่า **Smart Classroom** เป็นห้องจำลองทางปัญญาในการปรับประยุกต์รูปแบบการใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์และแหล่งทรัพยากรทางการเรียนที่จะนำไปสู่การปรับใช้กับกลุ่มผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ทั้งกับการเรียนและการสอน

ห้องเรียนอัจฉริยะ (**Smart Classroom**) มีความหมายโดยภาพรวมคือ ห้องเรียนที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลักๆ 3 สิ่งด้วยกัน คือ ผู้สอน(**Teacher**) ผู้เรียน(**Learner**) และ สื่อ(**Media**) เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์(**Computer**) โน้ตบุ๊ก (**Notebook**)

มีนิตยสาร (**Concept**)ที่บ่งบอกถึงความหมายของคำว่า **SMART Classroom** ซึ่งมาจากคำสำคัญที่แสดงให้เห็นในมิติในด้านต่างๆดังต่อไปนี้ (**Huang et.al , 2014**)

1. **S : Showing** มิติของความสามารถในการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศในการเรียนการสอนผ่านสื่อเทคโนโลยีการสอน เป็นคุณลักษณะที่เรียกว่า “คุณลักษณะทางปัญญา(**Cognitive Characteristic**)
2. **M : Manageable** มิติด้านความสามารถในเชิงบริหารจัดการ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการบริหารจัดการด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ การจัดระบบการสอนรวมทั้งแหล่งทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของการใช้ห้องเรียนอัจฉริยะ
3. **A : Accessible** มิติด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางการเรียนรู้จากการใช้ห้องเรียนอัจฉริยะผ่านสื่อที่มีอยู่หลากหลาย
4. **R : Real-time Interactive** มิติในเชิงปฏิสัมพันธ์ในการสร้างประสบการณ์ทางการเรียนการสอนโดยครู รวมทั้งการเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เชิงโต้ตอบในห้องเรียนอัจฉริยะดังกล่าว
5. **T : Testing** มิติด้านการทดสอบ ซึ่งเป็นการตรวจสอบเชิงคุณภาพในการจัดกิจกรรมการเรียน หรือการตรวจสอบพฤติกรรมทางการเรียนจากการใช้ห้องเรียนอัจฉริยะ

ห้องเรียนอัจฉริยะไม่ใช่เพียงการมีเครื่องมือที่ทันสมัยเท่านั้น แต่การนำเครื่องมือที่มีอยู่รอบตัว รอบห้องเรียน รอบชุมชน ก็สามารถทำได้ โดยมีเป้าหมายให้ ผู้สอนและ ผู้เรียน มาพบกันซึ่งหน้า หรือห่างหน้าเพื่อให้มีการถ่ายทอดคำสอนจากผู้สอนไปถึงผู้เรียนโดยผ่านเครื่องต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผู้เรียนที่ผ่านการฝึกฝนอบรม จนเป็นบุคคลที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

บทสรุป

การพัฒนาเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสถาบันทุกประเภทไม่ว่าวันแม่แต่องค์กรสงฆ์ เพื่อให้เป็นไปตามยุคสมัย เพื่อความมั่นคงเพื่อความอยู่รอด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายองค์กร เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน ต่อสาธารณชน เพื่อให้คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ถ่ายทอดไปสู่ประชาชน ให้ได้ศึกษาจนเข้าถึงประโยชน์ เข้าถึงความจริง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระพุทธศาสนาจะได้มั่นคง ยั่งยืนคู่โลกตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- เดือน คำดี. (2549). วิภุตศาสนา: ปัญหาและทางออก [เอกสารประกอบการประชุม]. การประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง **ปรัชญาและศาสนา: คุณค่าและบทบาทต่อสังคมร่วมสมัย**, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิตินันท์ พันทวี. (2544). การศึกษาพิธีกรรมท้องถิ่นในฐานะทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พุทธะ. (ม.ป.ป.). **พระสงฆ์-ความหมาย**. สืบค้น เมื่อ [ระบุวันที่], จาก <http://www.phuttha.com/พระสงฆ์/ความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์/พระสงฆ์-ความหมาย>
- วนิดา เขียวขำ. (2553). การวิเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาคนุชย์จากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อริยา ธัญพีช. (2558). **งานสร้างเสริมศักยภาพและขีดความสามารถทรัพยากรบุคคล**. สืบค้น เมื่อ 20 กรกฎาคม 2558, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/59979>
- เอื้อมอร ชลวร. (2554). การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Huang, R., Hu, Y., Yang, J., & Xiao, G. (2014). **The functions of smart classroom in smart learning age**. Retrieved July 20, 2015, from <http://www.lsl.nic.edu.sg/icce2012/wp-content/uploads/2012/12/C4-3-162.pdf>

นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

Innovative teaching and learning management that focuses on the learner.

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์

นักวิชาการอิสระ

Phra Kru Metta Mongkol Wisit

Independent Scholar

E-mail : mongkolwisit@ksvs.ac.th

(Received: October 11, 2025; Edited: October 23, 2025; Accepted: October 29, 2025)

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง เป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ผู้สอนสร้างขึ้นมาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนและผู้สอนได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันโดยพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนจากหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรม สื่อการเรียนรู้และการวัดประเมินผลทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขในสังคม

คำสำคัญ : นวัตกรรม, การจัดการเรียนการสอน, ผู้เรียนเป็นสำคัญ

Abstract

Learning and teaching and learning is as important as developing the creative process can be a real treat. A new learning process The instructor made to develop the students learning by the students and instructors have to act together to develop innovative teaching the course. Teaching activities, learning and assessment in education to develop students to be good people and have a happy society.

Keywords : Innovation, Teaching and Learning, Student Center

บทนำ

การศึกษามีส่วนช่วยพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และได้ช่วยให้บุคคล ได้รู้จักการแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผล คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ พร้อมทั้งได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการใช้ทักษะที่ได้จากการศึกษานั้นไปปรับประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย ซึ่งต่อมา ระบบการศึกษาไทยได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อารมณ์ การสอน กระบวนการคิดใหม่ และอย่างไรก็ตาม ผลจากการปรับปรุงหลักสูตรยังเป็นปัญหาอยู่ เช่น ความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก การวัดผลและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ(กระทรวงศึกษาธิการ,2551)

การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 11 นี้ ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ คือมีโครงสร้างประชากรที่วัยสูงอายุเพิ่มขึ้น วัยเด็กและวัยแรงงานลดลง คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกช่วงวัย แต่มีปัญหาคูณภาพการศึกษาและระดับสติปัญญาของเด็ก พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรม และมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของ ยาเสพติดและการเพิ่มขึ้นของการพนันโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ค่านิยมที่ตีความเสื่อมถอยและประเพณีดั้งเดิมถูกบิดเบือน เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยม ให้ความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรม ที่ตีความลดลง ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น มุ่งหารายได้เพื่อสนองความต้องการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีน้อยลง แกร่งแย่ง เอารัดเอาเปรียบกัน ขาดความสามัคคี ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ จึงเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555 – 2559,สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

1) ความหมายของนวัตกรรม

โรมัส ฮิวส์ ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรม เป็นการนำวิธีการใหม่ๆ มาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นๆ แล้ว โดยมีขั้นตอนตามลำดับ คือ การคิดค้น การพัฒนา และนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา(กรีติ ยศยิ่งยง,2552)

กรีติ ยศยิ่งยง ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และการเผยแพร่ออกสู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิมแต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นใหม่ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ แบ่งประเภทของนวัตกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) ที่ประกอบไปด้วยนวัตกรรมของผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ กับผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้

2. นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ที่ประกอบไปด้วยนวัตกรรมกระบวนการทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมกระบวนการทางองค์กร

นวัตกรรมจึงเป็นวิธีการหรือกระบวนการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่มีประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

2) ประเภทของนวัตกรรมการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวถึงการจำแนกประเภทของนวัตกรรมการศึกษาว่า นวัตกรรมทางการศึกษาได้มีผู้คิดพัฒนาขึ้นมาเป็นจำนวนมาก สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. จำแนกตามผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ประเภทสื่อสำหรับครู ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครู เอกสารประกอบการสอน เครื่องมือวัดผล อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ

1.2 ประเภทสื่อสำหรับนักเรียน ได้แก่ บทเรียนสำเร็จรูป เอกสารประกอบการเรียน ชุดฝึกปฏิบัติ ใบงาน ชุดเพลง ชุดเกม การ์ตูน

2. จำแนกตามลักษณะของนวัตกรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ประเภทเทคนิควิธีการหรือกิจกรรม เช่น บทบาทสมมุติ การสอนแบบศูนย์การเรียน การสอนความคิดรวบยอดด้วยวิธีสอนอุปนัยและนิรนัย ฯลฯ

2.2 ประเภทสื่อการเรียนการสอน เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ชุดสื่อประสม บทเรียนโมดูล วีดิทัศน์ เกม เพลง ใบงาน(เกริก ท่วมกลาง,2555)

ไชยยศ เรืองสุวรรณ จำแนกนวัตกรรมทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร
2. นวัตกรรมการเรียนการสอน
3. นวัตกรรมสื่อการสอน
4. นวัตกรรมทางการประเมินผล
5. นวัตกรรมการบริหารจัดการ(ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์,2555)

3) การนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้

การนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาลักษณะต่างๆ ต่อไปนี้

1. เป็นนวัตกรรมที่ไม่ซับซ้อนและยุ่งยากจนเกินไป ใช้ง่าย ใช้สะดวก
2. เป็นนวัตกรรมที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายเยอะเกินไป
3. เป็นนวัตกรรมที่สำเร็จรูป อำนวยความสะดวกในการใช้งาน
4. เป็นนวัตกรรมที่ไม่กระทบกระเทือนบริบทเดิมมากนัก
5. เป็นนวัตกรรมที่ไม่มีคนเกี่ยวข้องมากนัก
6. เป็นนวัตกรรมที่ให้ผลชัดเจน(ทิศนา แคมมณี,2557)

กิดานันท์ มลิทอง ได้เสนอแนะว่าการนำนวัตกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. นวัตกรรมที่นำมาใช้นั้นต้องมีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนกว่าวัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากน้อยเพียงใด

2. นวัตกรรมนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่กับระบบหรือสภาพที่เป็นอยู่
3. มีกรณีวิจัยหรือการศึกษายืนยันแน่นอนแล้วว่า สามารถนำมาใช้ได้ดีในสภาพสภาวะการณ์ที่คล้ายคลึงกัน
4. นวัตกรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้ใช้อย่างจริงจัง(กิดานันท์ มลิทอง,2543)

4) ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ทิศนา แคมมณี กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้งโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียนควรจะได้รับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างตื่นตัวและได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ อันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้(ทิศนา แคมมณี,2557)

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ กล่าวว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างกระฉับกระเฉงเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายเป็นวิธีการที่ให้อำนาจแก่ผู้เรียน ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต(พเยาว์ ยินดีสุข พิมพันธ์ เดชะคุปต์,2553)

สำลี รักสุทธี กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามมาตรา 22-24 โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์ กิจกรรมทางการศึกษา ลงมือปฏิบัติจริง ครูเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บอกให้ความรู้เพียงอย่างเดียว เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก คอยช่วยเหลือแนะนำ รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียน(สำลี รักสุทธี,2544)

จากแนวคิดข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแนวคิดที่ให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยครูมีหน้าที่เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ และเป็นผู้แนะนำ ผู้ให้กำลังใจ และ

เป็นที่ปรึกษาแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองออกมาอย่างเต็มที่

5) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ทิศนา ขัมมณี ได้กล่าวไว้ว่า หลักการจัดการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 3 หมวด โดยใช้บทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของครูและผู้เรียน และจุดเน้นอันเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการจัดหมวดหมู่ ซึ่งสามารถจัดได้ดังนี้

1. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher – Centered Instruction)
  - 1) การจัดการเรียนการสอนทางตรง (Direct Instruction)
    - (1) การจัดการเรียนการสอนทางตรงแบบใช้ผลการวิจัย (Research – Based Direct Instruction)
    - (2) การจัดการเรียนการสอนทางตรงแบบใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory Based Direct Instruction)
  2. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student – Centered Instruction)
    - 1) แบบเน้นผู้เรียน
      - (1) การจัดการเรียนการสอนตามเอกัตภาพ (Individualized Instruction)
      - (2) การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง (Self-Directed Learning)
    - 2) แบบเน้นความรู้ ความสามารถ
      - (1) การจัดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning)
      - (2) การจัดการเรียนการสอนรับประกันผล (Verification Teaching)
      - (3) การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ (Concept – Based Instruction)
    - 3) แบบเน้นประสบการณ์
      - (1) การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)
      - (2) การจัดการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม (Service Learning)
      - (3) การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning)
    - 4) แบบเน้นปัญหา
      - (1) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem Based Instruction)
      - (2) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นหลัก (Project Based Instruction)
  - 5) แบบเน้นทักษะกระบวนการ
    - (1) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการสืบสอบ (Inquiry Based Instruction)
    - (2) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการคิด (Thinking Process - Oriented Instruction)
    - (3) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process - Oriented Instruction)
    - (4) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - Learning Process Instruction)
  - 6) แบบเน้นการบูรณาการ
3. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู (Instruction Without Teacher)
  - 1) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction)
  - 2) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer - Assisted Instruction)
  - 3) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เครือข่ายเว็ลด์ไวด์เว็บ (Web - Based Instruction)

หลักการและแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมเน้นไปทางด้านการจัดการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ครูควรเลือกหลักการและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาและวัตถุประสงค์(ทิศนา ขัมมณี,2553)

6) ทฤษฎีการเรียนรู้การสอน

1) ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม (Behavioral Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านนี้เน้นในการจัดหรือการวางเงื่อนไขการกระทำ (Operant Conditioning) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และปรับพฤติกรรม นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญ คือ Skinner ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยมใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์แนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรมและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อทำนายและควบคุมพฤติกรรมในด้านการเรียนรู้ โดยเน้นการสังเกตและการศึกษาพฤติกรรม ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่กำหนดให้ รวมทั้งศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสิ่งเร้า หรือสิ่งที่กระตุ้นเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในส่วนนี้ สกินเนอร์ (B.F.Skinner) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในส่วนนี้ สกินเนอร์ (B.F.Skinner) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวางเงื่อนไขการกระทำโดยใช้การเสริมแรง (reinforcement) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ การเสริมแรงจะแบ่งเป็นสองประเภท คือ การเสริมแรงในทางบวก ซึ่งพฤติกรรมนั้น จะได้รับการสนับสนุนและทำให้เกิดขึ้นได้อย่างถาวร สม่าเสมอ บ่อยครั้ง สำหรับการเสริมแรงในทางลบ หรือการโทษนั้น ผลของพฤติกรรมดังกล่าวจะไม่ได้รับการส่งเสริมและทำพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นน้อยลง(ฉวีวรรณ สุวรรณภา,2547)

2) ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Connectionism Theory)

ธอร์นไดค์ (Thorndike) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลมีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบวิธีที่ดีที่สุด และเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาและเป็นการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปเดียวและจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) สรุปได้ดังนี้

1) กฎแห่งผลลัพธ์ (Law of Effect) ระบุว่าความรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยวิธีการลองผิดลองถูก เมื่อบุคคลได้รับผลจากการกระทำของตนเองที่ตนเองพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้รับรางวัล ย่อมอยากจะทำซ้ำต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้อีก ดังนั้น การได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

2) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้อุเรียนมีความพึงพอใจ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การกระทำและการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร ถ้าไม่ได้ฝึกหรือกระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวร และในที่สุด อาจลืมได้

จากแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike) สามารถสรุปหลักการจัดการการเรียนรู้ได้ดังนี้

1) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งการฝึกหัดและการได้รับรางวัลการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูกบ้าง (ในสถานการณ์ที่เหมาะสม) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความภาคภูมิใจในการที่ได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

2) การสำรวจความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่

4) หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริงก่อน แล้วจึงให้ฝึกฝนโดยการกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ไม่ควรให้กระทำในลักษณะซ้ำซากเพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

5) การให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว โดยเฉพาะผลที่ตนพึงพอใจจะช่วยให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือรางวัล ที่ผู้เรียนพึงพอใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

2) “การเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี Constructionism แบบ I – Cake”

โรงเรียนวัดลาดสนุ่น สังกัด สำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เป็นการนำทฤษฎี Constructionism มาใช้กับรายวิชาต่างๆ ภายในสถานศึกษา โดยแบ่งขั้นตอนและการประพติปฏิบัติ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างแรงบันดาลใจภายในตัวผู้เรียน (Inspiration)

ขั้นที่ 2 กระตุ้นให้อยากเรียนรู้ (Curious)

ขั้นที่ 3 ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง (Action)

ขั้นที่ 4 สร้างองค์ความรู้ (Knowledge)

ขั้นที่ 5 นำองค์ความรู้สู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Exhibition)

ผลที่ได้รับ ผู้เรียนมีอิสระในความคิด การทำงาน ได้ค้นคว้าความรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน แก้ปัญหาได้จริง เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อ เรียนแล้วมีความสุข สนุกกับการได้ลงมือปฏิบัติ

สรุปได้ว่านวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และมีการเผยแพร่ซึ่งนวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ผู้สอนสร้างขึ้นมาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนและผู้สอนได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันโดยพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนจากหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรม สื่อการเรียนรู้และการวัดประเมินผลทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขในสังคม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. 2551.

กิดานันท์ มลิทอง. 2543. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์. 2553.

กิริติ ยศยิ่งยง. **องค์การแห่งนวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552.

เกริก ท่วมกลาง และคณะ. **การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ**. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊ค. 2555.

ฉวีวรรณ สุวรรณภาและคณะ. **“ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอน-หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู” .รายงานการวิจัย**. บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. 2547.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 80 นวัตกรรม : การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น. 2555.

ทีศนา แชมมณี. **ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด. 2553.

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. [ออนไลน์วันที่ 23 ตุลาคม 2559. <https://jarernsri512.wordpress.com>]

พเยาว์ ยินดีสุข พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. **กระบวนการออกแบบย้อนกลับ : การพัฒนาหลักสูตรและออกแบบการสอนอิงมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2553.

พรพิมล พรพิระชนม์. **ดร.การจัดการกระบวนการเรียนรู้**.

สำลี รักสุทธี. **เทคนิควิธีการเขียนหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา. 2544.

แนวทางการจัดการเรียนรู้ดนตรีสมัยใหม่ให้มีความสุข Guidelines for organizing learning modern music to be happy

เขมณิจ รัตนเดชาภิวัดน์¹, พระครูภาวนาวุฒิบัณฑิต, ผศ.ดร.²,

รศ.ดร.สิน งามประโคน³

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Khemanit Rattanadechaphiwat¹, Phra Khru Phawanawutthibandit, Asst. Prof. Dr.²,

Assoc. Prof. Dr. Sin Ngamphrakon³

Department of Buddhist Educational Administration,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2,3}

E-mail : surachaihongtrakool@gmail.com, surachaihongtrakool@ksvs.ac.th

(Received: November 15, 2025; Edited: December 5, 2025; Accepted: December 10, 2025)

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้ดนตรีสำหรับนักเรียนยุคใหม่ (Modern Students) ในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ จำเป็นต้องก้าวข้ามกรอบการสอนแบบดั้งเดิม เพื่อตอบสนองต่อพลวัตของยุคดิจิทัลที่ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้, การเข้าถึงข้อมูล, และความคาดหวังที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง บทความนี้ขยายความแนวทางการจัดการเรียนรู้ดนตรีสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้น 5 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) การเรียนรู้ที่ออกแบบเฉพาะบุคคลขั้นสูง (Hyper-Personalization) 2) การใช้เทคโนโลยีเชิงโต้ตอบและปัญญาประดิษฐ์ (Interactive Technology and AI) 3) การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (Creative Entrepreneurship) 4) การบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ (Interdisciplinary Approach) และ 5) การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตและกรอบคิดเติบโต (Mental Well-being and Growth Mindset) เพื่อสร้างผู้เรียนที่ไม่เพียงมีทักษะทางดนตรี แต่ยังเป็นนักคิดที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้ในโลกที่ซับซ้อนในการเรียนอย่างมีความสุข

คำสำคัญ ดนตรีศึกษา, การเรียนรู้ส่วนบุคคล, ปัญญาประดิษฐ์, ทักษะผู้ประกอบการ

Abstract

The management of music education for modern students, in the present and near future, must transcend conventional pedagogical models to respond to the dynamics of the digital era, which has fundamentally reshaped learners' behaviors, access to information, and expectations. This article expands upon modern approaches to music education, focusing on five key dimensions 1) Hyper-Personalized Learning, 2) Interactive Technology and Artificial Intelligence (AI), 3) Creative Entrepreneurship, 4) an Interdisciplinary Approach, and 5) the fostering of Mental Well-being and a Growth Mindset. The objective is to cultivate learners who not only possess musical skills but also emerge as resilient and adaptable thinkers, capable of navigating a complex world through joyful and sustainable learning.

Keywords Music Education, Personalized Learning, Artificial Intelligence, Entrepreneurial Skills,

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ดนตรีสมัยใหม่ให้มีความสุขเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและสนุกไปกับการเรียนดนตรีอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่การฝึกซ้อมที่เคร่งเครียดเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ดนตรีที่เน้นความสุขจะช่วยสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อวิชาดนตรี ทำให้ผู้เรียนอยากที่จะเรียนรู้และพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง

การเรียนดนตรีสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความสุขจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจดนตรีในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรีที่ตนเองชื่นชอบ การแต่งเพลง การอิมโพรไวส์ หรือการทำงานร่วมกับผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบสไตล์ของตัวเองและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นใจในตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกถึงตัวตนได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ดนตรีสมัยใหม่ที่เน้นความสุขยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลายและเป็นมิตร ทำให้ผู้เรียนกล้าที่จะทำผิดพลาดและเรียนรู้จากความผิดพลาดเหล่านั้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเติบโตทางดนตรี เมื่อผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยและได้รับการสนับสนุน พวกเขาจะมีความกล้าที่จะลองสิ่งใหม่ ๆ และก้าวข้ามขีดจำกัดของตนเองได้

การเรียนดนตรีที่เต็มไปด้วยความสุขไม่ใช่แค่เรื่องของการเล่นเครื่องดนตรี แต่เป็นการสร้างทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น ความอดทน ความพยายาม การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา ทักษะเหล่านี้จะติดตัวผู้เรียนไปตลอดชีวิตและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกด้าน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ดนตรีจึงต้องปรับเปลี่ยนจาก "การสอนสิ่งที่ควรรู้" ไปสู่ "การสร้างประสบการณ์และคุณภาพในอนาคต"

นิยามของ "นักเรียนยุคใหม่" ไม่ได้หยุดนิ่ง แต่มีการพัฒนาอยู่เสมอ พวกเขาไม่ใช่แค่ผู้ที่เติบโตมาพร้อมกับอินเทอร์เน็ต (Digital Natives) แต่ยังเป็นผู้ใช้ชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ (Creator Economy) ที่เส้นแบ่งระหว่างผู้เสพและผู้สร้างเลือนราง พวกเขาเผชิญกับภาวะข้อมูลท่วมท้น (Information Overload) และต้องการการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและอนาคตที่จับต้องได้ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงต้องปรับเปลี่ยนจาก "การสอนสิ่งที่ควรรู้" ไปสู่ "การสร้างประสบการณ์และเครื่องมือให้นักเรียนนำไปใช้ได้จริง"

1. การเรียนรู้ที่ออกแบบเฉพาะบุคคลขั้นสูง (Hyper-Personalized Learning)

การเรียนรู้แบบตัวต่อตัวคือความหรูหราที่ทำได้ยากในระบบการศึกษา แต่เทคโนโลยีปัจจุบันทำให้การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อรายบุคคลเป็นจริงได้มากขึ้น

1) เส้นทางการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนได้ (Adaptive Learning Paths) แทนที่ทุกคนจะเรียนแบบฝึกหัดเดียวกัน แพลตฟอร์มการเรียนรู้สมัยใหม่สามารถใช้ข้อมูล (Data-Driven) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของนักเรียน เช่น หากระบบพบว่านักเรียนมีปัญหาเรื่องจังหวะ ก็จะนำเสนอแบบฝึกหัดด้านจังหวะที่หลากหลายและเหมาะสมกับระดับของนักเรียนคนนั้นโดยอัตโนมัติ

2) คลังสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Differentiated Content) ครูสามารถจัดเตรียมสื่อการสอนในหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองสไตล์การเรียนรู้ที่ต่างกัน เช่น วิดีโอสอนสำหรับผู้เรียนที่ชอบดูภาพ, ไฟล์เสียง Backing Track สำหรับผู้เรียนที่ชอบลงมือปฏิบัติ, และ Infographic สรุปทฤษฎีดนตรีสำหรับผู้เรียนที่ชอบอ่านข้อมูลเป็นภาพ

2. เทคโนโลยีเชิงโต้ตอบและปัญญาประดิษฐ์ (Interactive Tech & AI)

เทคโนโลยีไม่ใช่แค่เครื่องมือเปิดสื่อ แต่เป็น "คู่ซ้อม" และ "ผู้ช่วยสร้างสรรค์" ที่ทรงพลัง

1) ซอฟต์แวร์ผลิตผลงานเพลง (DAW - Digital Audio Workstation) การสอนให้นักเรียนใช้โปรแกรมอย่าง GarageBand, Logic Pro, หรือ Ableton Live ตั้งแต่เนิ่นๆ ช่วยให้พวกเขาเข้าใจกระบวนการสร้างเพลงทั้งระบบ ตั้งแต่การเรียบเรียง, การบันทึกเสียง, ไปจนถึงการมิกซ์เสียงเบื้องต้น

2) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในดนตรี AI สามารถเป็นเครื่องมือจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ เช่น การใช้ AI ช่วยสร้างคอร์ดแพทเทิร์น (Chord Progression) หรือทำนองเบื้องต้น เพื่อให้นักเรียนนำไปพัฒนาต่อยอด หรือใช้แอปพลิเคชันที่ให้ Feedback การเล่นแบบ Real-time โดยเทียบเสียงของนักเรียนกับโน้ตที่ถูกต้อง

3) โลกเสมือน (VR/AR) ในอนาคตอันใกล้ เทคโนโลยี VR/AR อาจจำลองประสบการณ์การแสดงในคอนเสิร์ตฮอลล์ หรือการร่วมซ้อมกับวงดนตรีเสมือนจริง ทำให้นักเรียนได้ฝึกฝนการรับมือกับความตื่นเต้นในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

3. จากผู้เล่นสู่ผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (From Player to Creative Entrepreneur)

การเรียนดนตรีไม่ควรจบแค่ในห้องซ้อม แต่ต้องเชื่อมโยงกับโลกอาชีพในยุค Creator Economy

1) การเรียนรู้เชิงโครงการ (Project-Based Learning) ตั้งโจทย์ที่ท้าทายและคล้ายกับโลกการทำงานจริง เช่น "โปรเจกต์สร้างแชนเนล YouTube/TikTok นำเสนอผลงานเพลงของตัวเอง" ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ทักษะการวางแผน, การสร้างแบรนด์, การตลาดดิจิทัล, และการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชม

2) ความรู้เบื้องต้นด้านลิขสิทธิ์และการหารายได้ สอดแทรกความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลิขสิทธิ์เพลง, วิธีการนำเพลงลงแพลตฟอร์มสตรีมมิง (เช่น Spotify, Apple Music) และช่องทางการสร้างรายได้จากดนตรีในรูปแบบอื่นๆ เพื่อให้นักเรียนเห็นว่าทักษะทางดนตรีสามารถต่อยอดเป็นอาชีพได้อย่างไร

4. การบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ (Interdisciplinary Approach - STEAM)

การเชื่อมโยงดนตรีเข้ากับศาสตร์อื่นๆ ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและคุณค่ามากขึ้น

- 1) Science คลื่นเสียง, ความถี่, หลักการกำหนดของเครื่องดนตรี (Acoustics)
- 2) Technology การใช้ซอฟต์แวร์ (DAW), การเขียนโค้ดสร้างเสียงดนตรีเบื้องต้น
- 3) Engineering การทำความเข้าใจโครงสร้างและกลไกของเครื่องดนตรี
- 4) Arts การออกแบบภาพปกซิงเกิล, การกำกับมิวสิกวิดีโอ
- 4) Mathematics อัตราส่วนของจังหวะ, ความสัมพันธ์ของชิ้นคู่เสียง, แบบแผนของคอร์ด

การบูรณาการในลักษณะนี้ช่วยให้นักเรียนเห็นว่าดนตรีไม่ได้แยกขาดจากโลกภายนอก และสามารถนำความรู้จากวิชาอื่นมาประยุกต์ใช้ได้

5. การสร้างเสริมสุขภาพทางจิตและกรอบคิดเติบโต (Fostering Well-being & Growth Mindset)

ท่ามกลางแรงกดดันและการเปรียบเทียบในโลกออนไลน์ การดูแลจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

1) ปลุกฝังกรอบคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ครูต้องเน้นย้ำและสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียนที่เชื่อว่า "ความเก่งสร้างได้ผ่านความพยายามที่ถูกต้อง" ไม่ใช่พรสวรรค์ที่ติดตัวมาแต่เกิด ชื่นชม "กระบวนการ" และ "ความพยายาม" ของนักเรียนมากกว่า "ผลลัพธ์" ที่สมบูรณ์แบบเพียงอย่างเดียว (Dweck, 2006)

2) ส่งเสริมสภาวะลื่นไหล (Flow State) ออกแบบกิจกรรมการซ้อมที่ท้าทายพอดีกับความสามารถของนักเรียน เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าสู่สภาวะ "Flow" หรือสภาวะที่จดจ่อกับสิ่งที่ทำอย่างเต็มที่จนลืมเวลา ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความสุขและความพึงพอใจในการเรียนรู้ (Csikszentmihalyi, 1990)

3) การฝึกสติ (Mindfulness) สอนให้นักเรียนมีสติรู้ตัวขณะฝึกซ้อมหรือแสดง รับรู้ถึงร่างกาย, ลมหายใจ และเสียงที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น ซึ่งเป็นเครื่องมือลดความวิตกกังวลที่มีประสิทธิภาพ

6. การเรียนรู้ที่เปี่ยมสุขไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ

แต่เกิดจากการออกแบบกระบวนการที่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ โดยมีเสาหลักที่สำคัญดังนี้

1) อิสระในการเลือก (Autonomy) เมื่อดนตรีเป็น "ของเรา"

ความรู้สึกเป็นเจ้าของเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขที่ทรงพลังที่สุด ตามหลักทฤษฎีกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory) มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในความเป็นอิสระ

แนวปฏิบัติ

เลือกเพลงที่รัก เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเล่นเพลงที่พวกเขามีความผูกพัน ไม่ว่าจะเป็นเพลงป๊อป, เพลงประกอบภาพยนตร์, หรือเพลงจากเกม เพลงเหล่านี้คือ "ประตู" ที่เปิดให้พวกเขาเข้าสู่โลกของดนตรีด้วยความเต็มใจ

ตั้งเป้าหมายส่วนตัว ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายของตนเอง เช่น "อยากเล่นเพลงนี้ให้คุณแม่ฟังในวันเกิด" หรือ "อยากอัปเดตคลิปเวอร์เพลงนี้ลง TikTok" เป้าหมายเหล่านี้มีความหมายและจับต้องได้มากกว่าเป้าหมายที่ครูกำหนดให้ฝ่ายเดียว

สร้างสรรค์ในแบบของตัวเอง ส่งเสริมให้นักเรียนลองเรียบเรียงเพลงในสไตล์ของตนเอง หรือแม้แต่แต่งทำนองง่ายๆ ต่อเติมจากสิ่งที่เรียนรู้ สิ่งนี้เปลี่ยนสถานะจาก "ผู้เล่นตามโน้ต" เป็น "ผู้สร้างสรรค์"

2). ความรู้สึกว่าคุณทำได้ (Competence) สัมผัสแห่งความสำเร็จเล็กๆ

ความสุขเกิดจากการรู้สึกว่าคุณทำได้และก้าวหน้า การออกแบบประสบการณ์ให้นักเรียนได้สัมผัสกับ "ชัยชนะเล็กๆ" (Small Wins) อยู่เสมอจึงเป็นสิ่งสำคัญ

แนวปฏิบัติ

1) ย่อยทักษะที่ซับซ้อน แบ่งเพลงหรือเทคนิคยากๆ ออกเป็นส่วนเล็กๆ ที่จัดการได้ง่าย เมื่อนักเรียนทำส่วนเล็กๆ นั้นสำเร็จ พวกเขาจะเกิดความมั่นใจและมีกำลังใจที่จะไปต่อ

2) ชื่นชมความพยายามไม่ใช่แค่ผลลัพธ์ สร้างวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับความพยายาม, การลองผิดลองถูก, และความกล้าที่จะเล่นพลาด แนวคิด "กรอบคิดแบบเติบโต" (Growth Mindset) สอนให้เรามองว่าความท้าทายคือโอกาสในการพัฒนา ไม่ใช่บททดสอบความสามารถ

3) ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือให้กำลังใจ แอปพลิเคชันฝึกซ้อมหลายตัวสามารถให้คะแนนหรือคำชมได้ทันทีเมื่อเล่นได้ถูกต้อง ฟีดแบ็กเชิงบวกที่รวดเร็วนี้ช่วยเสริมสร้างความรู้สึที่ดีต่อตนเอง

3) ความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่น (Relatedness) ดนตรีคือภาษาสังคม

ดนตรีมีพลังสูงสุดเมื่อถูกนำมาแบ่งปัน การเรียนคนเดียวอาจนำไปสู่ความโดดเดี่ยว แต่การเรียนรู้อบรมร่วมกับผู้อื่นสร้างความสุขและความผูกพัน

แนวปฏิบัติ

1) การเล่นร่วมกันเป็นหัวใจหลัก จัดกิจกรรมการเล่นดนตรีร่วมกันให้บ่อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดูเอ็ดกับครู, การตั้งวงกับเพื่อน, หรือการเข้าร่วมกิจกรรม Music Jam Session

2) สร้างชุมชนที่ปลอดภัย สร้างบรรยากาศของห้องเรียนหรือสตูดิโอให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยที่ทุกคนสามารถแบ่งปันผลงาน, ขอคำแนะนำ, และให้กำลังใจซึ่งกันและกันโดยปราศจากการตัดสิน

3) แสดงเพื่อแบ่งปัน ไม่ใช่เพื่อประกวด จัดงานแสดงเล็กๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อ "การแบ่งปันความสุขผ่านเสียงดนตรี" กับครอบครัวหรือเพื่อนฝูง เพื่อลดแรงกดดันและเน้นย้ำมิติทางสังคมของดนตรี

4) ความสุขจากกระบวนการ (Flow) ตีมต่อกับปัจจุบันขณะ

ความสุขขั้นสูงสุดในการทำกิจกรรมใดๆ คือการเข้าสู่ "สภาวะลื่นไหล" (Flow) คือการจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำอย่างสมบูรณ์จนลืมเวลาและความกังวลรอบข้าง (Csikszentmihalyi, 1990)

แนวปฏิบัติ

1) ฝึกฝนอย่างมีสติ (Mindful Practice) สอนให้นักเรียนจดจ่อกับเสียงที่พวกเขาสร้างขึ้น, สัมผัสของนิ้วบนเครื่องดนตรี, และลมหายใจของตนเอง แทนที่จะคิดถึงแต่ผลลัพธ์ที่จะต้องออกมาสมบูรณ์แบบ

2) โอบรับความไม่สมบูรณ์แบบ ส่งเสริมการด้นสด (Improvisation) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่มีผิดไม่มีถูก เป็นการปลดปล่อยความคิดสร้างสรรค์และทำให้ผู้เรียนอยู่กับปัจจุบันขณะ

3) ความท้าทายที่พอดี ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเลือกบทเรียนและบทเพลงที่มีระดับความท้าทายที่เหมาะสมกับศักยภาพของนักเรียน ไม่ยากจนท้อแท้ และไม่ง่ายจนน่าเบื่อ

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ดนตรีสำหรับนักเรียนยุคดิจิทัลเป็นการลงทุนเพื่ออนาคต ที่มีเป้าหมายในการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ ไม่ใช่แค่การสร้างนักดนตรีที่เล่นเก่ง การผสมผสานเทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด, การมอบหมายโครงการที่เชื่อมโยงกับโลกจริง, การบูรณาการข้ามศาสตร์ และการให้ความสำคัญสูงสุดกับสุขภาวะทางจิตและกรอบคิดที่ถูกต้อง จะช่วยให้นักเรียนไม่เพียงแต่รักในเสียงดนตรี แต่ยังสามารถใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการนำทางชีวิตและสร้างคุณค่าให้แก่ตนเองและสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

การจัดการเรียนรู้ดนตรีสมัยใหม่ให้มีความสุขมีความสำคัญอย่างมาก เพราะช่วยให้ผู้เรียนรักและสนุกไปกับดนตรีอย่างแท้จริง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การเรียนที่เน้นความสุขจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจดนตรีหลากหลายรูปแบบ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความมั่นใจ และการแสดงออก

นอกจากนี้ การเรียนดนตรีที่เต็มไปด้วยความสุขยังช่วย สร้างสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย ทำให้ผู้เรียนกล้าที่จะลองสิ่งใหม่ ๆ และเรียนรู้จากความผิดพลาด ที่สำคัญที่สุดคือ การเรียนรู้แบบนี้ไม่ได้เป็นแค่เรื่องของดนตรี แต่เป็นการ สร้างทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น ความอดทน การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชีวิตในทุก ๆ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

- Csikszentmihalyi, M. (1990). **Flow The psychology of optimal experience**. Harper & Row.
- Dweck, C. S. (2006). **Mindset The new psychology of success**. Random House.
- Green, L. (2008). **Music, informal learning and the school A new classroom pedagogy**. Ashgate.
- Horn, M. B., & Staker, H. (2014). **Blended Using disruptive innovation to improve schools**. Jossey-Bass.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). **Self-determination theory Basic psychological needs in motivation, development, and wellness**. The Guilford Press.
- Webster, P. R. (2017). **Technology for music education**. Oxford University Press.
- วิจารณ์ พานิช. (2012). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2019). **รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2562 (Education in Thailand 2019)**. กระทรวงศึกษาธิการ.